Ministerie van Defensie

Stand van Defensie

Voortgang bouwen aan een toekomstbestendige krijgsmacht

Voorjaar 2023

Inhoud

Voorwoord 5

Samenvatting 6

Inleiding 9

1 Besturen en commandovoering 13

1.1 Defensie verbonden met de samenleving 14
1.2 Europese en internationale samenwerking 17
1.3 Specialisatie 24
1.4 Onderzoek & innovatie 26

2 Vervullen personele behoefte 29

2.1 Instroom en uitstroom van personeel 32
2.2 Personele gereedheid 35
2.3 Diversiteit & inclusiviteit 37
2.4 Werkbeleving 39
2.5 Overleg sociale partners 41

3 Vervullen materiële behoefte 43

3.1 Staat van het materieel 44
3.2 Voortgang materieelprojecten 45
3.3 Inzetvoorraden 46
3.4 Industriebeleid & samenwerking 47

4 Gereedstellen 49

4.1 Geoefendheid 50

5 Inzetten 53

5.1 Inzet voor hoofdtaak 1 56
5.2 Inzet voor hoofdtaak 2 57
5.3 Inzet voor hoofdtaak 3 58

6 Ondersteunen 59

6.1 Duurzaamheid 60
6.2 Veiligheid 62
6.3 IT 68
6.4 Informatiehuishouding en transparantie 69
6.5 Onvolkomenheden Algemene Rekenkamer 70

Afkortingen 73

Voorwoord

Defensie werkt hard aan een sterke krijgsmacht. Een krijgsmacht die klaar is voor de toekomst en bijdraagt aan een veilig Europa. Een krijgsmacht die ook stevig is ingebed in de NAVO, EU en de Nederlandse samenleving. Transparantie en rapportage over de stappen die we zetten zijn daarbij essentieel, zowel voor onszelf als voor de buitenwereld. Dat doen we met dit document: 'Stand van Defensie'. Het is de basis voor de manier waarop we in de toekomst rapporteren over de voortgang. Voorheen rapporteerde Defensie afzonderlijk over bijvoorbeeld personeel en innovatie. In de Stand van Defensie zijn deze gebundeld en worden ze met elkaar in verband gebracht. Zo maken we duidelijk hoe Defensie er voor staat, over de volle breedte.

Deze eerste Stand van Defensie verschijnt op een bijzonder moment: ruim een jaar na de grootschalige invasie van Oekraïne. Een oorlog in Europa waarin Oekraïense militairen vechten om iedere meter van hun eigen grondgebied en onschuldige burgers het slachtoffer zijn. We hebben de morele verplichting om Oekraïne te helpen zich te verdedigen tegen deze agressieve en onrechtmatige invasie. Dat is bovendien ook in ons eigen belang, want de oorlog bedreigt ook onze veiligheid.

Na de illegale Russische inval hebben de Europese landen hun defensiebudgetten verhoogd. Dat onderstreept de noodzaak van meer Europese zelfredzaamheid in een verslechterde mondiale veiligheidssituatie. Het kabinet investeert daarom structureel € 5 miljard extra per jaar in Defensie. Dat zorgt voor een krijgsmacht die sneller en langer inzetbaar is en meer gevechtskracht en aanpassingsvermogen heeft. In de Defensienota 2022 staat hoe we dat doen.

Nog belangrijker is dat we met dit geld recht willen doen aan de inzet van ons personeel; militair en burger. Zij bepalen onze kracht. Onze mensen zetten zich dagelijks in voor onze veiligheid en werken soms maanden van huis onder gevaarlijke omstandigheden. Daar moeten arbeidsvoorwaarden tegenover staan die onze waardering hiervoor uitdrukken. Het bouwen aan een toekomstbestendige organisatie kost tijd. De krapte op de arbeidsmarkt en die op de markt voor defensiematerieel blijven een uitdaging. Daarnaast bevindt Defensie zich in een transitieperiode na eerdere bezuinigingen. In deze Stand van Defensie leest u hoe we de krijgsmacht in hoog tempo omvormen. Van een gecentraliseerde organisatie gericht op kostenbesparing naar een krachtige en robuuste organisatie die klaar is voor de toekomst.

Minister van Defensie
Kajsa Ollongren

Staatssecretaris van Defensie
Christophe van der Maat

Samenvatting

Gezien de huidige, wereldwijd verslechterde veiligheidssituatie is er snelheid geboden om tot concrete resultaten te komen. Defensie zet zich daarvoor met overtuiging in. We ontwikkelen een innovatieve aanpak om tot voldoende instroom van personeel te komen; we versnellen onze besluitvormingsprocessen en doorlopen materieelprojecten sneller; we maken een inhaalslag om onze inzetvoorraden op peil te brengen. We zien ook dat de oorlog in Oekraïne nieuwe vormen van samenwerking met internationale partners en de industrie bevordert, waardoor we op onderdelen sneller vorderingen maken dan voorheen. Waar mogelijk worden deze kansen aangegrepen om sneller tot betere prestaties te komen. De ambitie blijft onveranderd die uit de Defensienota 2022: een toekomstbestendige krijgsmacht die in staat is onze vrijheid, veiligheid en welvaart te beschermen, ingebed in de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO), de Europese Unie (EU) en de samenleving. Dat verdienen onze militairen en burgermedewerkers die iedere dag het belangrijke werk uitvoeren.

Besturen

- Samen met vele stakeholders werkt Defensie aan het programma Ruimte voor Defensie omdat we voor het uitvoeren van onze taakstelling fysiek ook veel ruimte nodig hebben. Draagvlak is daarbij belangrijk voor Defensie.
- We verdiepen en verbreden de samenwerking met andere Europese landen om de veiligheid in Europa te waarborgen. Steeds vaker schaffen we gezamenlijk defensiematerieel aan. Dit doen we vanwege het gezamenlijk optreden en vanwege de mogelijkheden tot versnelling.
- We innoveren, samen met grote research instituten en andere partners, door gerichte investeringen in Research & Technology en in kort cyclische innovaties. Dit doen we omdat voor een sterke, toekomstgerichte krijgsmacht innovatie essentieel is. In 2023 wordt er daarom 86 miljoen extra geïnvesteerd in Research & Technologie en kort cyclisch innoveren.

Vervullen personele behoefte

- Defensie moet blijvend kunnen voldoen aan de drie grondwettelijke taken. Voor de uitvoering van deze taken is voldoende personeel nodig. Defensie zet daarbij in op werving en behoud van personeel.
- Defensie heeft ruim 3.000 extra militairen per jaar nodig om de groeiplannen volledig te realiseren. In 2022 is de uitstroom van militairen echter gestegen en de instroom gedaald.
- Defensie zet daarom in op een innovatieve aanpak om tot een voldoende instroom van personeel te komen. De start van het dienjaar is hierin een belangrijke stap.

Vervullen materiële behoefte

- Defensie voldoet aan de NAVO- investeringsnorm voor militair materieel van minimaal 20% van het Defensiebudget. Het bedrag voor investeringen in militair materieel bedraagt 3,1 miljard euro dit is 24,9%.
- De materële gereedheid bleef in 2022 onder de norm.
- Defensie hoogt de inzetvoorraden op en investeert daarmee in een grotere bijdrage aan de gezamenlijke afschrikking en gevechtskracht. Leveringen ter ondersteuning van Oekraïne kunnen consequenties hebben voor de snelheid waarmee de inzetvoorraad aangevuld kan worden.
- Er zijn versnelde procedures doorlopen om extra F-35's en MQ9's te verwerven.

- De Defensie Materieel Organisatie wordt versterkt en we versnellen de processen voor besluitvorming en realisatie.

Gereedstellen

- Een groot deel van de geplande oefenactiviteiten is uitgevoerd.
- Het gebrek aan personeel heeft een nadelige impact op de materiële gereedheid en de geoefendheid en daarmee voor operationele gereedheid.
- De inzet voor trainingen en leveringen van materieel aan Oekraïne hebben in sommige gevallen een nadelige impact op de gereedstelling, maar zijn gezien het grote belang acceptabel.

Inzet

- Defensie leverde in 2022 steun aan Oekraïne. Dit is een belangrijke prioriteit.
- Defensie verhoogde de permanente bijdragen in NAVO-verband.
- In 2022 stonden 7.095 militairen stand-by voor NAVO- en nationale taken. Defensie heeft voldaan aan alle nationale en internationale taken en stand-by-opdrachten.
- Defensie continueerde de bijdragen aan verschillende missies in het Midden-Oosten, aan maritieme missies aan de randen van Europa, aan het opruimen van explosieven en de handhaving van de rechtsorde, openbare orde en veiligheid.
- Defensie implementeert een uitgebreid stappenplan ten aanzien van burgerslachtoffers dat toeziet op het minimaliseren van risico's, het doen van onderzoek en transparantie.

Defensie voert de maatregelen uit de Defensienota 2022 uit. Dit is een grote veranderopgave naar een toekomstbestendige krijgsmacht. Tegelijkertijd steunt Defensie Oekraïne - zolang de oorlog voortduurt. De gevolgen van deze steun en van leveringen uit operationele voorraden, kunnen consequenties hebben voor de eigen organisatie. Gezien de zwaarwegende veiligheidsbelangen beoordelen we de gevolgen als acceptabel.

Ondersteunen

- De bedrijfsvoering herstelt zich na jaren van bezuinigingen. De bedrijfsvoering in hetzelfde tempo mee laten groeien als de organisatie is randvoorwaardelijk voor een gezonde groei van de organisatie.
- Er is meer budget voor Informatie Gestuurd Optreden, maar er zijn te weinig IT-ers om alle systemen toekomstbestendig te maken.
- De CO_2-reductie in 2022 is 54%. Hiermee ligt Defensie op schema om de doelstelling van 55% te halen in 2030. Het realiseren van die doelstelling is echter niet eenvoudig gelet op de voorziene groei van de organisatie.
- We werken aan betaalbaar, gebruiksgereed en duurzaam vastgoed en het actualiseren en uitbreiden van vergunningen en regelgeving op diverse terreinen.

Inleiding

In deze Stand van Defensie (SVD) rapporteert Defensie over de voortgang van het gevoerde beleid. Dit doen we transparant waar het kan, en vertrouwelijk waar dat moet.

Om op meetbare en transparante wijze te presenteren, zetten we twee belangrijke stappen. Ten eerste rapporteren we zoveel mogelijk over de voortgang op de (lange termijn-)doelstellingen van Defensie, door een set van gegevens aan te bieden die naast kwalitatieve teksten ook bestaat uit kritische prestatie-indicatoren (kpi's), indicatoren en kengetallen. Ten tweede bieden we de rapportages in één overzichtelijk document aan. In de kern gaat het hierbij om het integreren van reguliere, terugkerende rapportages. Door deze rapportages te integreren wordt de voortgang van Defensie op de verschillende thema's en onderwerpen effectiever inzichtelijk gemaakt en wordt de samenhang beter zichtbaar. De Stand van Defensie wordt jaarlijks met Verantwoordingsdag en Prinsjesdag aangeboden.

In samenhang rapporteren

Onderstaand overzicht geeft weer welke bestaande rapportages zijn opgenomen en derhalve niet meer apart worden verzonden.

Rapportages opgenomen in de *Stand van Defensie*	
Personeel	Personeelsrapportage Voortgang uitvoeringsagenda Behouden, Binden, Inspireren 2022-2025
Gereedheid & inzetbaarheid	Inzetbaarheidsrapportage (incl. vertrouwelijke bijlage)
Vastgoed	Voortgang Strategische Vastgoed Plan Voortgang Ernstige Onvolkomenheid
Internationale samenwerking	Voortgang internationale defensiesamenwerking Voortgang stappen specialisatie
Kennisontwikkeling & innovatie	Voortgang uitvoeringsagenda Innovatie
Duurzaamheid	Voortgang uitvoeringsagenda Duurzaamheid Voortgangsrapportage Energie transitieteam
Draagvlakmonitor	Draagvlakmonitor

Om een zo volledig mogelijk beeld te schetsen van de SVD hebben we eveneens onderwerpen toegevoegd waar niet eerder afzonderlijk over is gerapporteerd, zoals ‘Defensie verbonden met de samenleving’. In deze versie ontbreken nog de onderwerpen vastgoed en Informatie gestuurd werken & optreden. U ontvangt voor de zomer eerst de beleidsvisie Informatie gestuurd Optreden. Vervolgens zal er over de voortgang op dit thema gerapporteerd worden in de SVD. Over vastgoed en de voortgang op het Strategisch Vastgoed Plan wordt voor het eerst gerapporteerd in de Prinsjesdag versie van de SVD. Ten aanzien van incidentele rapportages zal worden bezien of het mogelijk is die ook op te nemen.

We gaan graag met u in gesprek over het verder uitbouwen en gericht verbeteren van deze rapportage op basis van uw informatiebehoefte.

Er zijn rapportages die zich niet lenen voor opname in deze SVD, zoals de rapportages van toezichthouders, interdepartementale rapportages of documenten die onderdeel uitmaken van een bestaande systematiek, zoals de jaarverslagen. Onderstaande rapportages zullen daarom nog steeds afzonderlijk worden verstuurd:

- Defensie Projectenoverzicht (DPO).
- Rapportages Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht (IGK) en toezichthouders.
- Jaarverslag van de begroting Defensie en van het Defensiematerieelbegrotingsfonds.
- Jaarverslagen Bijzondere Organisatie Eenheden.
- Jaarlijkse Voortgangsrapportage Overige Missiebijdragen.
- Rapportages over projecten die vallen onder de Regeling Grote Projecten (F-35/OZBT/GrIT).

Structuur

Voor de structuur van de Stand van Defensie is gekozen om de structuur van de waardeketen Defensie te volgen. De grafische voorstelling van de waardeketen van Defensie laat zien hoe de primaire en ondersteunende hoofdprocessen samenhangen. Die voorstelling is daarmee een logische structuur voor deze rapportage; het leidt tot een bestendige wijze van rapporteren. De hoofdstukindeling volgt de indeling van de verschillende onderdelen uit de waardeketen.

Groeiparagraaf

Defensie is in transitie, dit is ook zichtbaar in deze nieuwe wijze van rapporteren. Voorliggende rapportage is een eerste proeve en beoogt toe te groeien naar een rapportage waarin Defensie aan de hand van doelen aangeeft waar we staan en waar we naar toe groeien. Daartoe wil Defensie meer cijfermatige indicatoren presenteren; in deze eerste versie zijn die nog niet voor alle onderwerpen beschikbaar. Waar relevant en beschikbaar wordt een onderwerp afgesloten met een 'groeiparagraaf' waarin wordt aangegeven hoe de rapportage zich op dit onderwerp verder zal ontwikkelen. We gaan graag met u in gesprek over het verder uitbouwen en gericht verbeteren van deze rapportage op basis van uw informatiebehoefte.

Leeswijzer

Het algemene beeld van de SVD is geschetst in de samenvatting. Zoals gezegd, volgen de hoofdstukken de structuur van de waardeketen van Defensie. Elk hoofdstuk gaat in op de doelstelling zoals beschreven in de Defensienota 2022. Waar relevant wordt de rapportage ondersteund door indicatoren, kengetallen en een kwalitatieve toelichting.

In een vertrouwelijke bijlage wordt ten slotte informatie gepresenteerd die vanwege veiligheids-overwegingen niet openbaar gedeeld kan worden. Dit betreft onder andere het vertrouwelijke deel van de operationele gereedheid. Op deze manier wordt invulling gegeven aan de balans tussen transparantie enerzijds en de bescherming van operationele belangen anderzijds.

1 Besturen en commandovoering

In dit hoofdstuk rapporteren we over enkele bestuurlijk strategische thema's.

Hierbij gaat het om de volgende onderwerpen:
- Defensie verbonden met de samenleving
- Meer Europese en internationale samenwerking
- Specialisatie
- Innoverend vermogen (onderzoek & innovatie)

Besturen en commandovoering

1.1 Defensie verbonden met de samenleving

Doelstelling

Defensie is een van de grootste werkgevers van Nederland. Onze mensen werken letterlijk op en boven Nederlands grondgebied. Om hun werk uit te voeren hebben zij veel (fysieke) ruimte nodig. Dit is noodzakelijk voor de uitvoering van onze grondwettelijke taken. Om begrip en draagvlak te behouden voor ons werk zijn wij verbonden met de Nederlandse samenleving. Het doel is om deze verbinding de komende jaren verder te versterken en verduurzamen.

Draagvlakcijfer voor Defensie in 2021

7

Aantal bereikte leerlingen door het programma veteranen in de klas

Schooljaar	2022-2023	2023-2024	2024-2025
Streefwaarde	60.000 leerlingen	80.000 leerlingen	<100.000 leerlingen

Toelichting

Maatschappelijk draagvlak is belangrijk voor Defensie. Om die reden onderzoekt Defensie hoe de samenleving Defensie en haar taakuitvoering percipieert en waardeert. Sinds 2017 gebruiken we hiervoor de Draagvlakmonitor Defensie. Het draagvlakcijfer voor Defensie staat al lange tijd op een 7 gemiddeld[1].

Het draagvlak voor Defensie door de Nederlandse samenleving is afhankelijk van een aantal factoren, waaronder het gevoel van noodzakelijkheid. Die gevoelde noodzaak is toegenomen sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne. Defensie was vaker zichtbaar bijvoorbeeld in de media: bijna iedere week zat in een talkshow een militair aan tafel, of was een militair op de radio of in kranten aan het woord om duiding te geven bij de actualiteit van de oorlog in Oekraïne. Dat op zich wijst er al op dat Defensie belangrijk, geloofwaardig en gezaghebbend gevonden wordt. Dat zijn bestanddelen van het draagvlak.

Defensie vergroot de zichtbaarheid in de samenleving en de betrokkenheid van jongeren onder meer door het intensiveren van het programma ‘Veteraan in de klas’. Jongeren maken op laagdrempelige wijze kennis met Defensie. Dit vergroot indirect de erkenning en waardering van veteranen.

1 De gegevens van de Draagvlakmonitor zijn te vinden op de site Defensie (www.defensie.nl). Er zijn momenteel geen actuele cijfers beschikbaar door de overgang naar een ander onderzoeksbureau. In de volgende SVD wordt het actuele cijfer opgenomen.

Defensie informeert de omgeving op structurele basis over activiteiten door contacten met de omliggende gemeenten en het gesprek aan te gaan met omwonenden. Zo kondigt Defensie (vlieg)oefeningen aan die mogelijk hinder veroorzaken, en wordt, daar waar mogelijk, bij de planning van oefeningen rekening gehouden met de omgeving. De Koninklijke Luchtmacht doet dit via de zogenaamde Commissie Overleg & Voorlichting Milieu (COVM), die voor elke basis is ingesteld. Daarnaast rapporteert de Koninklijke Luchtmacht vier keer per jaar in de Rapportage geluidhinder en geluidbelasting vliegbases over wat geluidhinder betekent.

Ook wanneer er plannen zijn voor nieuwe ontwikkelingen legt Defensie contact met betrokken partijen in de omgeving. Zo zijn er in 2022 informatieavonden georganiseerd in Oost-Brabant en Noord-Limburg, in samenwerking met de betrokken gemeenten, vanwege het voornemen om vliegbasis De Peel te heropenen. Verder is er nauw contact met inwoners van de gemeente Wier over het radarstation dat daar staat.

Het Strategisch Vastgoedplan (SVP) 2022 schetst de kaders voor de herziening van het vastgoed van Defensie. In het SVP wordt gericht gekeken naar het versterken van de verbinding met de samenleving door bijvoorbeeld te kijken naar koppelingen met externe onderwijsinstellingen en andere maatschappelijke organisaties om zo mensen te interesseren voor een loopbaan bij Defensie. Op de voortgang van het SVP 2022 zal in de rapportage van september 2023 verder worden ingegaan.

Het ruimtebeslag op Nederlands grondgebied neemt toe: nu de defensiebegroting structureel groeit en we de operationele gereedheid moeten verhogen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de uitbreiding van de geluidsruimte voor training met de F-35 en helikopters, en meer militaire activiteit. Landelijke spreiding blijft het uitgangspunt. Dit is zowel goed voor de regionale werkgelegenheid en is een solide basis om overal waar nodig vanuit de veiligheidsregio's bijstand te leveren. Met landelijke spreiding draagt Defensie bij aan het spreiden van risico's, spreiden van de hinder voor de omgeving en het beperken van het woon-werkverkeer voor Defensiemedewerkers.

Groeiparagraaf

Bij elke volgende rapportage wordt, indien beschikbaar, ten aanzien van het draagvlakcijfer een kolom toegevoegd met het cijfer van dat moment. Ditzelfde geldt voor het aantal bereikte leerlingen voor het programma 'Veteraan in de klas'. Daarnaast worden in algemene zin indicatoren ontwikkeld die een kwantitatief inzicht geven in het versterken van de verbinding met de samenleving.

Besturen en commandovoering

Kaart verwachting personeelsopbouw vast en tijdelijk per provincie in 2023

Toelichting

- Onder ‘vast’ valt alleen het personeel (militair personeel en burgerpersoneel, exclusief reservisten) van Defensie dat een standplaats heeft in Nederland.
- Onder ‘tijdelijk’ vallen alle inhuurkrachten, uitzendkrachten en mensen die vallen onder de wet Banenafspraak die geen burgercontract hebben met Defensie.
- Alle genoemde aantallen zijn in VTE’n en niet in aantallen personen.

1.2 Europese en internationale samenwerking

Samenwerking in EU-verband

Doelstelling

Europa heeft voor haar veiligheid een sterke NAVO en EU nodig. Dit vraagt om meer, beter en slimmere Europese en internationale samenwerking, bijvoorbeeld door het gezamenlijk aanschaffen van defensiematerieel. Nederland wil een voortrekkersrol spelen in het verbreden en verdiepen van die samenwerking. Zo wil Nederland een grotere bijdrage leveren aan militaire missies van de EU en actief deelnemen aan gezamenlijke aanschaf. Daarnaast ambieert Nederland een plaatsing binnen de top 10 op de ranglijst van toegekende financiering uit het Europees Defensie fonds.

Nederlandse bijdrage aan EU-missies en eenheden in 2022
Uitgedrukt in het totaal aantal stand-by of ingezette militairen in 2022

EU	
Bijdrage aan standby eenheden	0
Bijdrage aan missies, operaties en activiteiten	*28*

Financiering onderzoek en ontwikkeling
Uitgedrukt in de positie die Nederland inneemt op de ranglijst van toegekende financiering uit het Europees Defensie Fonds

Streefwaarde 2022	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024	Norm
Top 10	6e plaats	Top 10	Top 10	Top 10

Toelichting

Nederland heeft in 2022 t/m april 2023 cumulatief met 57 militairen bijgedragen aan militaire EU-missies en -operaties en activiteiten. In 2023 zal dit aantal significant hoger liggen, door de Nederlandse bijdrage aan European Union Force in Bosnia en Herzegovina (Althea) en European Union Military Assistance Mission (EUMAM) Oekraïne. Hierdoor wordt de Nederlandse bijdrage relatief gelijkwaardiger met die van andere lidstaten.

Een belangrijk voorbeeld van de Nederlandse bijdrage aan een Europese missie betreft het trainen van Oekraïne militairen onder de vlag van de EUMAM[2].
De missie wordt uitgevoerd door stafofficieren op de hoofdkwartieren van de missie, met materieel-gerelateerde trainingen en met collectieve trainingen.

Defensie vergroot haar bijdrage aan EU missies en operaties door vanaf juni 2023 t/m 31 juli 2025 een bijdrage te leveren aan de Europese troepenmacht EUFOR Althea in Bosnië en Herzegovina. In 2025 levert Nederland tevens een bijdrage aan de *Rapid Deployment Capacity* (RDC).

2 Zie het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken Defensie van 15 november 2022 (Kamerstuk 21501 28 nr. 249).

Besturen en commandovoering

Strategisch kompas

Een maand na de inval in Oekraïne bereikten de EU-lidstaten een akkoord over een ambitieus Strategisch Kompas op het gebied van veiligheids- en defensiesamenwerking. Het Kompas geeft richting voor de komende 5 à 10 jaar. Centraal in het Kompas staan thema's als hybride dreigingen, militaire mobiliteit en de samenwerking EU-NAVO. Lidstaten en EU-instellingen maken vaart met de implementatie. Met de Russische invasie in Oekraïne is de urgentie alleen maar groter geworden. Nederland hecht onder meer waarde aan de verdere uitwerking van de snel inzetbare EU-capaciteit, de RDC.

Defensie zet in op gezamenlijke aanschaf van defensiematerieel waar mogelijk. Ook zal Defensie de noodzaak tot opschalen van de Europese productiecapaciteit voor militair materieel op de internationale agenda blijven plaatsen en hiervoor steun bij Europese partners zoeken. Om gezamenlijke aanschaf in EU-verband te bevorderen, stelt de EU voor de periode tot en met 2024 via het EDIRPA-instrument[3] € 500 miloen beschikbaar.[4] Er zijn nog geen middelen uitgekeerd omdat nog onderhandeld wordt over de uitwerking van het instrument.

De EU-lidstaten voelen een grote urgentie om gezamenlijk munitie te blijven leveren aan Oekraïne. Dit doen ze ook om de eigen veiligheid te waarborgen. Op 20 maart 2023 werd een politiek akkoord gesloten om de levering van met name artilleriemunitie aan Oekraïne te vergroten en te versnellen en om de productiecapaciteit van de Europese defensie-industrie op te schalen. Het kabinet draagt bij aan twee initiatieven voor de gemeenschappelijke inkoop van 155mm artilleriemunitie. Ten eerste middels een bijdrage van 130 miljoen euro aan het project voor gezamenlijke munitie aanschaf voor Oekraïne via het Europees defensie-agentschap (EDA) en ten tweede in samenwerking met Duitsland en dit wordt eveneens met 130 miljoen euro gesteund. Hiervoor wordt een vergoeding beschikbaar gesteld uit het Europese Vredesfaciliteit (EPF).

3 Verordening ter versterking van de Europese defensie-industrie door middel van gemeenschappelijke aanbestedingen.

4 Zie ook het BNC-fiche gezamenlijke mededeling lacunes defensie-investeringen (Kamerstuk 22 112, nr. 3449/ E220001); en het BNC Fiche Verordening versterking Europese defensie-industrie door gemeenschappelijke aanbestedingen (Kamerstuk 22 112, nr. 3487).

Europese Vredesfaciliteit

De Europese Vredesfaciliteit (EPF) is in 2021 opgericht door de Europese Raad en dient om de EU beter in staat te stellen om onder meer de internationale veiligheid te kunnen versterken. De steun aan de Oekraïense strijdkrachten wordt hier uit gefinancierd. Defensie declareert waar mogelijk materieelleveringen aan Oekraïne. Eind 2022 was het overgrote deel van het totale EPF-budget reeds besteed vanwege de omvangrijke en onvoorziene steun aan de Oekraïense strijdkrachten. Daarom heeft de Europese Raad besloten het meerjarig totaal-budget van de EPF (periode 2021-2027) te verhogen van € 5,7 miljard naar € 7,7 miljard.[5]

Het Europees Defensiefonds (EDF) van de Europese Commissie beoogt projecten te stimuleren ten gunste van de Europese Defensie industrie. In juli 2022 werden de resultaten van het EDF 2021 bekend. Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen zijn bij 26 van de 61 EDF-projecten betrokken. Nederlandse staat hiermee op de 6e plaats ten opzichte van de andere EU lidstaten.

Groeiparagraaf

Er wordt gewerkt aan het inzichtelijk en beschikbaar maken van de onderliggende data ten aanzien van de indicator ‘gezamenlijke aanschaf en instandhouding van (wapen)systemen en munitie’. Indien beschikbaar wordt bij een volgende rapportage een kolom toegevoegd met daarin de plaatsing op EDF-ranglijst.

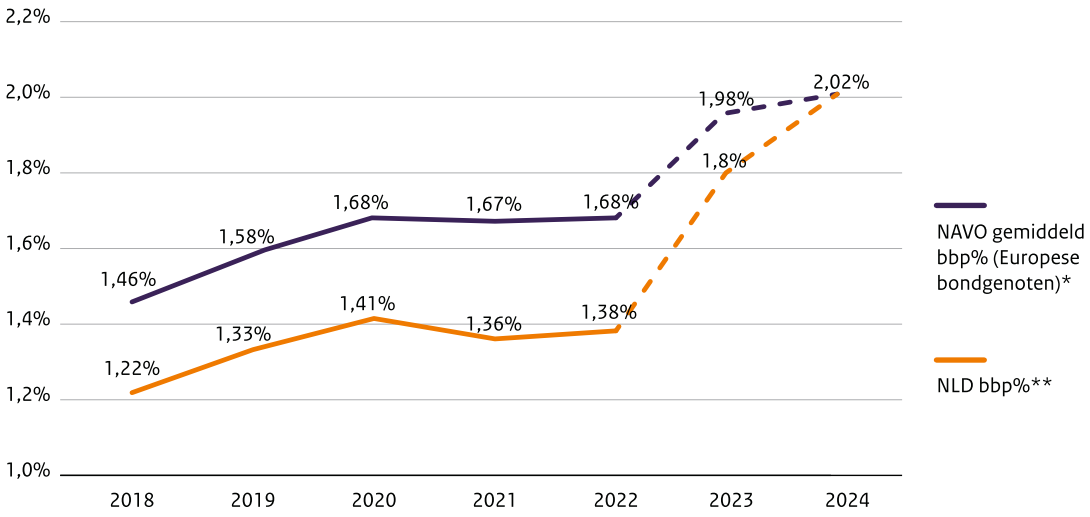
5 Zie het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 12 december 2022 (Kamerstuk 501-02 nr.2610).

Samenwerking in NAVO-verband

Doelstelling

De NAVO is de hoeksteen van het Nederlandse veiligheidsbeleid en vormt een cruciaal onderdeel van onze Europese en internationale (defensie-)samenwerking. Het doel is om een actieve militaire bijdrage te blijven leveren aan het NAVO bondgenootschap. En om waar mogelijk te voldoen aan de commitments en targets die de NAVO van ons vraagt.

Ontwikkeling gemiddeld bbp percentage 2018-2022 Europese bondgenoten

** Bron Burden sharing rapportage NAVO feb 2023*
*** Deze grafiek houdt geen rekening met de effecten van de 1e suppletoire begroting.*

Nederlandse bijdrage aan NAVO-missies en eenheden in 2022

Uitgedrukt in het totaal aantal stand-by of ingezette militairen in 2022

NAVO	
Bijdrage aan standby eenheden	4220
Bijdrage aan missies, operaties en activiteiten	1015

Toelichting

Het belang van NAVO-samenwerking is alleen maar toegenomen door de oorlog in Oekraïne en de daardoor verslechterde veiligheidssituatie. Tijdens de aankomende NAVO-top in Vilnius in juli 2023 besluit het bondgenootschap ook over een nieuwe *Defence Investment Pledge*. Het kabinet beraadt zich nog op de precieze eigen inzet, maar onderkent in elk geval het belang van een robuuste en meerjarige financiering van Defensie.

Nederland blijft de komende kabinetsperiode een actieve militaire bijdrage leveren aan het NAVO bondgenootschap. Dit doet Defensie in het bijzonder door de implementatie van de nieuwe bondgenootschappelijke militaire plannen en bijbehorende *New Force Model* (NFM). Voor NAVO-gerelateerde inzet en ontwikkelingen op dit gebied, zie hoofdstuk 6.

New Force Model

De NAVO ontwikkelt plannen om de bondgenootschappelijke afschrikking en verdediging te versterken: het NFM. Doel is om snel en met de juiste eenheden te reageren op dreigingen. Dit vraagt voldoende goed getrainde en uitgeruste eenheden, die in grotere militaire internationale verbanden kunnen optreden. Daarnaast moeten ze snel in te zetten zijn in alle delen van het verdragsgebied. Alle bondgenoten zullen eenheden leveren op verschillende niveaus van gereedheid, met verschillende reactietijden van 0 tot maximaal 180 dagen. Het NFM wordt bekrachtigd op de NAVO-top in Vilnius op 11 en 12 juli 2023 en gaat van start per 1 januari 2025.

In 2021 hebben de staatshoofden en regeringsleiders van de NAVO het *NATO Innovation Initiative* gelanceerd. Dit initiatief omvat een *Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic* (DIANA) en het *NATO Innovation Fund* (NIF). Nederland neemt deel aan DIANA en aan het NIF. Beide organisaties worden conform de planning in de tweede helft van 2023 operationeel. Het hoofdkantoor van het NIF wordt in Nederland gevestigd.

In 2023 is een nieuwe NAVO Defensie Planning Proces (NDPP) cyclus gestart. Daarover wordt u op de gebruikelijke wijze geïnformeerd. De twee jaarlijkse *Defence Planning Capability Review* (DPCR) omvat de NAVO analyse ten aanzien van de Nederlandse Defensie uitgaven, *bijdragen* aan missies en operaties en de Nederlandse capaciteitsontwikkelingen. Zoals toegezegd ontvangt de Tweede Kamer deze NAVO analyse van de staat van de Nederlandse krijgsmacht voorafgaand aan de begrotingsbehandeling mits de NAVO-cyclus aansluit op de begrotingsbehandeling in 2025.

Bilaterale Samenwerking

Doelstelling

De strategische partners van Nederland zijn: België, Duitsland, Frankrijk, Luxemburg, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Het doel is om de samenwerking met deze partners en andere partnerlanden verder te versterken, om zo de Nederlandse militairen- en politieke belangen in internationaal verband te behartigen. Dit doet Nederland met name door actief in te zetten op het herijken en intensiveren van de samenwerkingsafspraken.

Toelichting

Onderstaande voorbeelden geven inzicht in de recente ontwikkelingen ten aanzien van de samenwerkingsafspraken. Deze afspraken bevorderen het organiseren van buitenlandse oefeningen, het gezamenlijk aanschaffen van defensiematerieel en gezamenlijke inzet. Daarnaast ondersteunen deze afspraken het behartigen van de Nederlandse belagen in multinationale verbanden.

Voorbeelden van bilaterale samenwerkingen en initiatieven.

- Juni 2022: Ondertekening *Letter of Intent* over nauwere luchtmacht samenwerking met Duitsland waaronder op het terrein van F-35 jachtvliegtuigen en CH-47 (Chinook) helikopters.
- Juli 2022: Nederland kondigt aan te willen investeren in geavanceerd Amerikaans materieel, met name in het luchtdomein.
- Oktober 2022: intentieverklaring ter versterking van de bilaterale defensiesamenwerking met Zweden.
- November 2022: gezamenlijke landmachtvisie met Duitsland. Onder meer de integratie van de Nederlandse 13 Lichte Brigade in een Duitse divisie.
- Maart 2023: ondertekening *Technical Arrangement* ten behoeve van de integratie van de 13 Lichte Brigade in de 10. Duitse *Panzerdivision*.
- In maart en april 2023 hebben regeringsconsultaties plaatsgevonden met Duitsland en Frankrijk, waarin de Nederlandse intensivering van defensiesamenwerking geagendeerd stond.
- Aan de bilaterale defensiesamenwerking met Frankrijk en Duitsland wordt dit jaar een impuls gegeven door hernieuwing van respectievelijk een *Statement of Intent en Declaration of Intent.*
- Nederland en België werken nauw samen bij de verwerving van 12 nieuwe MCM-vaartuigen (Mine Couter Measures) en 12 nieuwe ASW-fregatten. In maart 2023 vond in Concarneau (Frankrijk) de ceremoniële tewaterlating plaats van de BNS Oostende.

Voorbeelden van bilaterale steun aan Oekraïne.
- Samen met Duitsland: levering pantserhouwitsers en bijbehorende trainingen.
- Samen met de Verenigde Staten en Tsjechië: gemoderniseerde en gereviseerde T-72 tanks
- Samen met het Verenigd Koninkrijk: significante bijdrage aan training van Oekraïense rekruten.
- Samen met Denemarken en Duitsland: levering van ten minste 100 Leopard-gevechtstanks.
- Samen met Denemarken: 14 Leopard 2A4 gevechtstanks.
- Samen met Duitsland en Denemarken: levering Leopard 1A5 gevechtstanks.
- Samen met België: levering Alkmaarklasse Mijnenjagers 2025.
- Samen met Estland: levering veldhospitaal.
- Nederlandse bijdrage van €100 miljoen aan International Fund for Ukraine.
- Samen met de Verenigde Staten en Duitsland: levering Patriot-luchtverdedigings-wapensysteem.

Voorbeelden van multinationale samenwerking
De samenwerking in de kleinere multinationale verbanden - *Northern Group, de Joint Expeditionary Force* (JEF) en het *European Intervention Initiative* (EI2) – is in 2022 voortgezet. Tijdens ministeriële en andere bijeenkomsten in deze multinationale verbanden stond veelal de Russische invasie van Oekraïne centraal en de gevolgen daarvan voor betrokken landen, zoals de bescherming van onderzeese infrastructuur. Nederland zal in juni van dit jaar gastheer zijn voor de JEF-ministriële.

Groeiparagraaf

In de volgende Stand van Defensie blijven we genoemde voorbeelden volgen en worden actuele voorbeelden toegevoegd.

1.3 Specialisatie

Doelstelling

Nederland zal in internationaal verband de dialoog over specialisatie stimuleren en langs drie sporen inzetten op het bereiken van concrete resultaten:

Spoor 1 Gezamenlijke capaciteitsontwikkeling en -aanschaf stimuleren, bedoeld als opmaat naar specialisatie.
Spoor 2 Dialoog met internationale partners en bondgenoten stimuleren over mogelijkheden tot verdergaande samenwerking, om zo de gezamenlijke effectiviteit te vergroten.
Spoor 3 Gericht investeren in een aantal Nederlandse capaciteiten die direct bijdragen aan een effectief Europees pakket aan capaciteiten.

Onderstaande tabel geeft aan de hand van voorbeelden inzicht in de concrete invulling van de 3 sporen

Spoor 1	Spoor 2	Spoor 3
Gezamenlijk materieelproject met DEU voor het voertuig 12kN AASLT (luchtmobiele voertuigen)	NAVO: Strategisch Concept (NDPP, NSPA)	Gevechtsondersteuning en vuurkracht voor landmacht
Belgisch-Nederlandse marine-samenwerking: • Aanschaf van *Anti Submarine Warfare* (ASW-) fregatten en mijnenbestrijdingsvaartuigen. NL heeft de regie op de verwerving van de fregatten en BE bij de mijnenbestrijdingsvaartuigen. • Gezamenlijk training en opleiden. • Gezamenlijk onderhoud (NL onderhoudt de fregatten, België de mijnenbestrijdingsvaartuigen).	EU: Strategisch Kompas (MPCC, RDC, CARD, EDA, CDP, HLGP, PESCO, EDF)	Strategisch luchttransport
Nederland is *lead nation* voor de gezamenlijke vervanging met DEU van grondgebonden EOV-capaciteiten.	Northern Group	Geïntegreerde lucht- en raketverdediging
Oefeningen zoals Cold Response in Noorwegen, Joint Project Optic Windmill in de Peel en Frysian Flag in Leeuwarden.	European Intervention Initiative (EI2)	MQ9
Pooling and sharing concepten, zoals bij de MRTT op strategisch luchttransport.	JEF	Militaire Mobiliteit
User groups voor pantserhouwitser, luchtverdediging (NASAMS), CV90, Boxer, PATRIOT, Bandvagn en AH-64 Apache, *Leopard Benützende Nationen*	Brits-Nederlandse amfibische samenwerking	Inlichtingencapaciteit
NAVO Early Warning capaciteit (NEAW/AWACS).	*Northern Naval Shipbuilding* Cooperation met FIN, ZWE, NOO, DEN, DUI en NL	Capaciteiten in cyberdomein
	ESSI	*Special operations forces*
		Deep precision strike

Toelichting

Specialisatie is een verdergaande vorm van samenwerking tussen internationale partners, met als doel om gezamenlijk zo efficiënt mogelijk capaciteitsgebreken in te vullen. Er wordt nu al veel en intensief samengewerkt met EU- en NAVO-instrumenten als Permanent Structured Cooperation (PESCO), EDF, en in gezamenlijke organen als het EDA en NATO Support and Procurement Agency (NSPA).

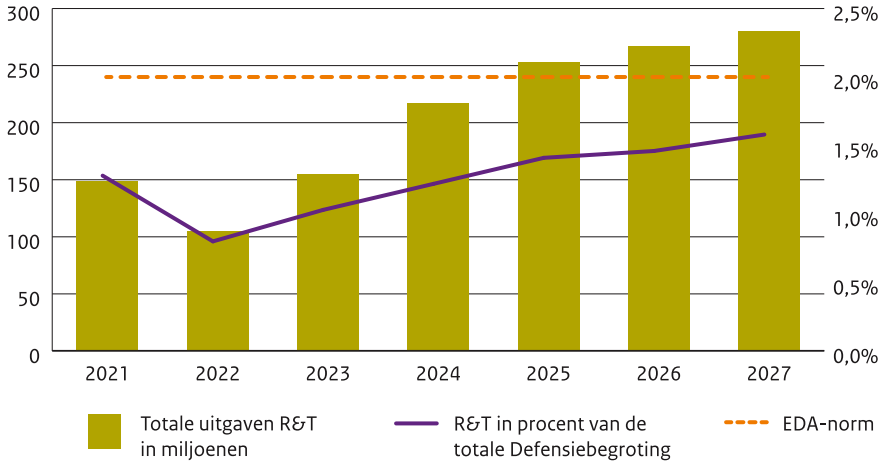
Specialisatie is een verdieping van deze intensieve samenwerking maar eveneens een langdurig en iteratief proces. In dit proces investeren landen in capaciteiten en deelprocessen zoals opleiden, trainen en instandhouden waarin ze (willen en kunnen) excelleren, anderzijds (deels) vertrouwen op anderen voor de invulling van andere capaciteiten en deelprocessen.

1.4 Onderzoek & innovatie

Doelstelling

Defensie versterkt haar innoverend vermogen aan de hand van de Uitvoeringsagenda Innovatie en Onderzoek. Het innoverend vermogen van Defensie berust op twee pijlers, Research & Technology (R&T) en kort cyclisch innoveren. Het doel is om in 2030 2% van de Defensiebegroting te committeren aan Research & Technology conform de EDA/PESCO norm. Ten aanzien van kort cyclische innovatie is het doel om jaarlijks het toegekende budget om te zetten in een groot aantal kort cyclische projecten.

Onderzoek en innovatie: research & technology

Onderzoek en innovatie: kort cyclisch (in mln.)

	2023	2024	2025	2026
Kort cyclisch	40	65	90	90

Toelichting

Met een sterk innoverend vermogen kan de Nederlandse krijgsmacht een voorsprong houden op tegenstanders. Ook is innovatiekracht nodig voor de interoperabiliteit met bondgenoten en partners. Defensie heeft zich gecommitteerd aan de 2% EDA/PESCO-norm, het percentage uitgaven van de Defensiebegroting aan R&T. Vanwege de sterke groei van het Defensiebudget en de snelheid waarin de markt hierin mee kan groeien is gekozen voor een stapsgewijze verhoging van het budget.

Defensie investeert de komende jaren onder meer in onderzoek naar nieuwe bedrijfsvoerings-, bemannings-, automatiserings- en robotiseringsconcepten. Ook wordt er onderzoek gedaan naar een nieuwe generatie sensoren om op termijn te beschikken over *world class* radarsystemen. Defensie speelt in op nieuwe technologische ontwikkelingen met onderzoek naar de bescherming van digitale systemen, *augmented* en *virtual reality* voor opleidings- en trainingsdoelen maakt het mogelijk in te spelen op nieuwe technologische ontwikkelingen.

Door de verhoging van het technologieontwikkelingsbudget zal Defensie het nationale en internationale bedrijfsleven vaker inschakelen, afhankelijk van de toekomstige behoeften van Defensie. Defensie maakt daarbij gebruik van kennis die is opgebouwd bij bedrijven en instellingen zoals TNO, NLR en MARIN.

Indicator aantal innovatie projecten

100

In 2023 gaat Defensie voor het eerst geld besteden aan kort cyclisch innoveren. Defensie voert meer dan 100 kort-cyclische innovatieprojecten uit. Het gaat daarbij om onderzoek naar het gebruik van civiel ontwikkelde technologie in een militaire context. Alle defensieonderdelen krijgen hiervoor een fors verhoogd structureel budget en gaan dit samen met het bedrijfsleven uitvoeren. Zo krijgt de samenwerking met het bedrijfsleven een structureel karakter en ontstaan langlopende samenwerkingsverbanden die voor beide partijen voordeel opleveren door kennis- en capaciteitsdeling. Zeker in deze tijd van krapte op de arbeidsmarkt is dit een manier om slimmer met schaarste om te gaan.

Groeiparagraaf

In volgende versies van de Stand van Defensie wordt, naast de indicatoren R&T en realisatie van het budget ten aanzien van kort cyclische innovatie, gerapporteerd over het aantal kort cyclisch gefinancierde projecten.

2 Vervullen personele behoefte

Defensie heeft voldoende mensen nodig om de uit de grondwet voortvloeiende hoofdtaken uit te voeren. Defensie staat voor de taak die mensen te vinden, te binden, te behouden en het beste in ze naar boven te halen.

In dit hoofdstuk wordt gerapporteerd over:
- Instroom en uitstroom van personeel
- Personele gereedheid
- Diversiteit en inclusiviteit
- Werkbeleving
- Overleg sociale partners

Vervullen van personele behoefte

Doelstelling

Om de groeiplannen van Defensie te realiseren is een extra instroom van militairen nodig. In totaal gaat het om een instroom van 20.500 militairen tot en met 2026. Naast voldoende aantallen is er ook voldoende *gekwalificeerd* personeel nodig om de hoofdtaken uit te voeren. Dit vraagt om het verhogen van de personele gereedheid. In de Kamerbrief Contouren behouden, binden en inspireren (BBI)[6] staan maatregelen die de personele gereedheid moeten verhogen. Een voorbeeld hiervan is een hervormende en geïntensiveerde inzet van reservisten[7]. De BBI-maatregelen bevinden zich in diverse stadia van uitvoering en waarneembare positieve effecten worden pas in 2024 verwacht. Om de effecten van de ingezette maatregelen ook daadwerkelijk terug te zien, moeten we er alles aan doen om voldoende capaciteit te creëren voor de werving, selectie, keuring en opleiding. Daarnaast blijven we inzetten op het behoud van ons personeel.

Huidige realisatiecijfers en streefwaarden volgens de BBI-maatregelen

	Realisatie	Ambitie		
	2022	2023	2024	2025
Instroom militair personeel	3.404	4.200	5.000	5.600
Uitstroom militair personeel (irregulier)	1.632	1.350	1.200	1.200
Uitstroom militair personeel (regulier)	2.049	1.400	1.300	1.300
Uitval initiële opleidingen (%)	28,3%	25%	22%	20%
Vulling militair personeel (%)	79,2%	85%	88%	90%
Reservisten	6.540	7.500	8.500	10.000
Dienjaar	0	250	750	1.000
Defensity College	240	300	450	450
Aandeel vrouwen (%)	16,7%	17%	18%	20%*
Rendement selectie- en keuringstraject	18%	28%	32%	35%

** Dit is de streefwaarde voor 2025. Voor 2030 geldt de streefwaarde 30%.*

Toelichting

Het effect van deze maatregelen is nog niet zichtbaar in de realisatiecijfers over 2022. De huidige realisatiecijfers laten zien dat de gestelde ambitie een grote opgave en tevens grote uitdaging is. Het realiseren daarvan zal grote inspanningen vergen van Defensie. Desalniettemin is de ambitie nodig; er wordt steeds vaker een beroep gedaan op de

6 1 september 2022 (36200-X-8)
7 Kamerbrief 'Vrijwillig maar niet vrijblijvend', een visie op reservisten (Kamerstuk 36200 X nr. 72).

krijgsmacht en zonder voldoende personeel kan Defensie haar taken immers niet uitvoeren. Mocht blijken dat de BBI-maatregelen niet het gewenste effect hebben, dan zal worden bezien of de ambitie dient te worden bijgesteld, of dat er kan worden bijgestuurd op de maatregelen. Voor nu acht Defensie het van belang om de genomen maatregelen de kans te geven effect te sorteren. De veiligheidssituatie kan echter verder verslechteren. Bovendien is het mogelijk dat het personeelstekort niet wordt opgelost door de maatregelen die we nu nemen. Defensie moet zich daarop voorbereiden. We zullen daarom ook andere maatregelen moeten overwegen als in de toekomst blijkt dat deze maatregelen onvoldoende effect sorteren.

Nederland heeft te maken met een krappe arbeidsmarkt en met vergrijzing. Dit heeft direct gevolgen voor de wijze waarop Defensie moet voorzien in het op peil houden van het huidige personeelsbestand en de benodigde extra instroom om het groeiende aantal formatieplaatsen te kunnen vullen. Defensie zoekt bovendien specifieke beroepsprofielen die in Nederland zeer schaars zijn. Het vullen van vacatures bij logistiek, technisch, IT- en medisch personeel is dan ook uitdagend, ondanks gerichte wervingsinspanningen. Door deze combinatie van factoren en de nog niet waarneembare positieve effecten van de BBI-maatregelen is het waarschijnlijk dat de vulling van Defensie in 2023 niet noemenswaardig stijgt of mogelijk zelfs licht zal dalen.

De omvang van de instroombehoefte vraagt om een innovatieve aanpak gericht op het verhogen van de kwantitatieve personele gereedheid. Zo wordt bij initiële militaire opleidingen kritisch gekeken naar wat essentieel is om zelf aan te bieden en wat in samenwerking met civiele opleidingsaanbieders kan worden aangeboden. Ook wordt, waar mogelijk, in toenemende mate gebruik gemaakt van digitaal onderwijs (‘leeromgeving van de toekomst’). Met het *Dienjaar Defensie* wordt een belangrijke stap gezet naar verhoging van de personele gereedheid. Er is veel animo om deel te nemen. Voor deelnemers met werkervaring wordt een maatwerktraject opgezet voor het dienjaar. De verwachting is dat na het dienjaar een substantieel aantal deelnemers aan Defensie verbonden blijft en doorstroomt (als beroepsmilitair, reservist of burger). Verder wordt ingezet op hervorming van het wervings- en selectieproces en opschaling van het *Defensity College*. Daarnaast zet Defensie in op een schaalbare capaciteit van reservisten die op het juiste moment gegarandeerd beschikbaar moet zijn. Defensie wil reservisten in de toekomst anders gaan inzetten door ze een vast onderdeel te maken van eenheden.

De huidige uitval van militairen tijdens initiële opleidingen is met 28% te hoog. Defensie doet onderzoek naar deze uitval. Over de uitkomsten hiervan wordt in de volgende SVD gerapporteerd.

Ook wordt vertrekkende beroepsmilitairen gevraagd om nog zes jaar als reservist verbonden te blijven aan Defensie. Verder wordt ingezet op behoud van beroepsmilitairen met specifieke en schaarse kennis na hun leeftijdsontslag. Het tekort aan ervaren militair personeel dwingt Defensie om zorgvuldig af te wegen welke functies moeten worden gevuld met militairen (beroeps of reservist) en waar alternatieve vulling mogelijk is, met bijvoorbeeld burgermedewerkers of inhuur.

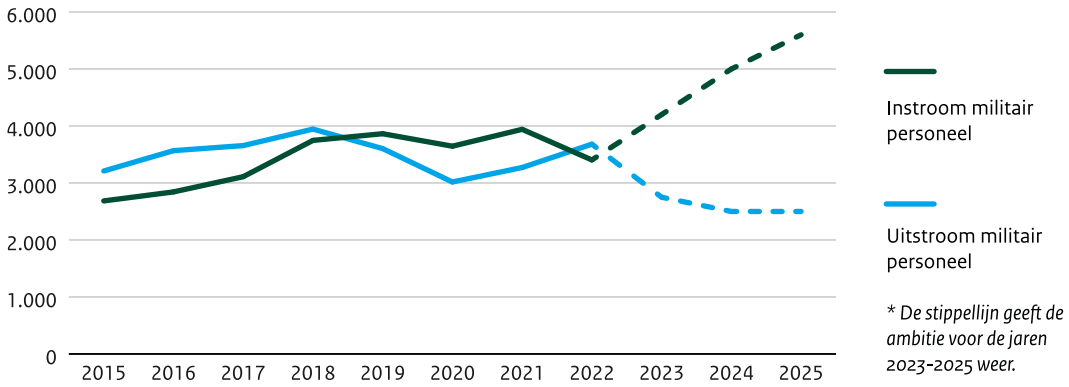
Groeiparagraaf

Bij elke volgende rapportage wordt een kolom toegevoegd met de stand van dat moment. De volgende meting is midden 2023 (rapportage SVD Prinsjesdag).

2.1 Instroom en uitstroom van personeel

Militair personeel

Instroom versus uitstroom militair personeel 2015-2025

	Realisatie								Ambitie		
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Instroom militair personeel	2.685	2.843	3.110	3.747	3.864	3.645	3.941	3.404	4.200	5.000	5.600
Uitstroom militair personeel	3.210	3.567	3.656	3.945	3.603	3.017	3.271	3.681	2.750	2.500	2.500

De instroom van militair personeel (MP) laat sinds 2015 een stijgende trend zien en bereikte in 2021 een (voorlopig) hoogtepunt. In 2022 volgde een significante daling van de instroom. Het saldo in- en uitstroom van militairen is negatief (-277 VTE[8]). Dit hangt onder meer samen met de krapte op de arbeidsmarkt en de vergrijzing van het personeelsbestand bij Defensie. Beide problemen zullen naar verwachting de komende jaren voortduren. De interesse in een militaire baan bij Defensie is echter groot. Er is veel nodig om deze ambitie te verwezenlijken. Een maatregel die daarin heel belangrijk is, is de BBI-maatregel om alternatieve vormen van instroom versterken, waaronder zij-instroom en reservisten.

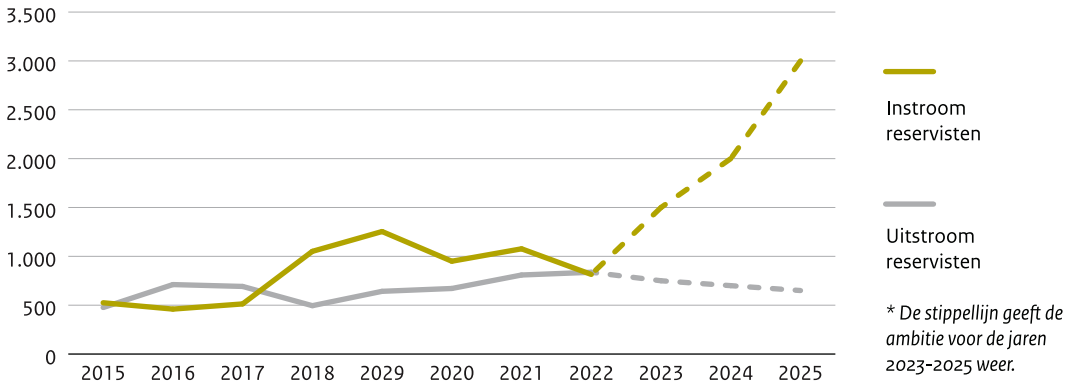
Het doel is om het rendement van het selectie- en keuringstraject te verhogen van 18% naar 35% in 2025. De criteria die Defensie hanteert als het gaat om kennis, opleidingsniveau, fysieke en psychologische eisen bij aanstelling worden dan ook tegen het licht gehouden. Andere genomen maatregelen zijn:

- Meer *differentiatie in keuringseisen* mogelijk maken, in navolging van de pilot voor cyberreservisten.
- Ruimte voor *regionale werving, selectie en keuring*. In 2024 gaan twee regionale hubs in Havelte en Oirschot van start die extra instroom in respectievelijk Noord- en Zuid-Nederland moeten genereren.
- Inzetten van zogeheten *studiedeals* ingezet door de Operationele Commando's (OPCO's) om in een eerder stadium jongeren te interesseren voor en te binden aan Defensie.

8 VTE = Voltijds equivalent

Reservisten

Instroom versus uitstroom reservisten 2015-2025

	Realisatie								Ambitie		
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Instroom reservisten	525	461	513	1.051	1.254	950	1.077	815	1.500	2.000	3.000
Uitstroom reservisten	476	711	692	495	642	671	809	837	750	700	650

Het saldo in- en uitstroom van reservisten is voor het eerst sinds 2017 negatief (-22 VTE'n). Defensie heeft de ambitie om te groeien van 6.540 reservisten (op 1 januari 2023) naar 10.000 reservisten in 2025. Om dit te realiseren moeten we voldoende opleidingscapaciteit borgen en gaan kijken naar vormen van gegarandeerde beschikbaarheid zodat de krijgsmacht kan rekenen op voldoende kwaliteit en aantallen reservisten[9].

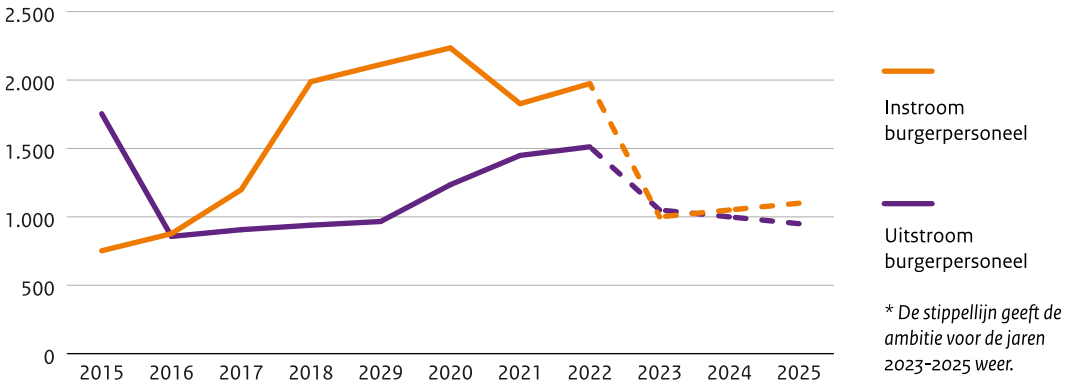
Er zijn verschillende redenen die de toename van de uitstroom van reservisten kunnen verklaren. De meest genoemde vertrekreden voor reservisten bij Defensie is de '*combinatie tussen werk/reistijd en thuis*' (46%). Andere redenen in de top 3 zijn '*wijze waarop de organisatie wordt bestuurd*' (30%) en '*inhoud van mijn functie*' (23%). Ten slotte sturen de defensieonderdelen meer op kwaliteit binnen het reservistenbestand. Daardoor nemen ze afscheid van reservisten die weinig of niet zijn ingezet.

9 Kamerbrief 13 april: 'Vrijwillig maar niet vrijblijvend', een visie op reservisten (Kamerstuk 36200 X nr. 72).

Vervullen van personele behoefte

Burgerpersoneel

Instroom versus uitstroom burgerpersoneel 2015-2025

	Realisatie								Ambitie		
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Instroom burgerpersoneel	752	877	1.198	1.988	2.114	2.235	1.827	1.974	1.000	1.050	1.100
Uitstroom burgerpersoneel	1.754	857	906	939	966	1.235	1.449	1.512	1.050	1.000	950

De instroom van burgermedewerkers is sinds 2015 fors gestegen en bereikte in 2020 een (voorlopig) hoogtepunt. Door het tekort aan militair personeel worden burgers soms, al dan niet tijdelijk, op militaire arbeidsplaatsen geplaatst. Een opvallend gegeven is ook dat de stijging van uitstroom van burgerpersoneel (BP) in 2022 voor een groot deel veroorzaakt wordt door de groep die op eigen verzoek de organisatie heeft verlaten (748 VTE'n); een stijging van 40,6% ten opzichte van 2021. De krapte op de arbeidsmarkt is een verklaring voor deze stijging.

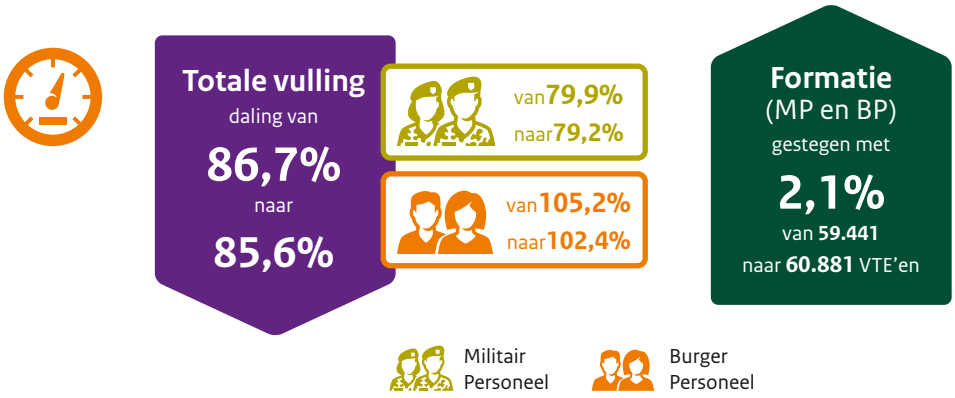
2.2 Personele gereedheid

Doelstelling

Personeel vormt een belangrijk onderdeel van gevechtskracht. Voldoende personeel maakt het mogelijk om op de gewenste manier op te treden. Goed opgeleid en gemotiveerd personeel is daarbij voorwaardelijk om het maximale uit de militaire systemen te halen en kan van doorslaggevend belang zijn.

Onderstaande figuur geeft aan in welke mate de vulling van de organisatie op 1 januari 2023 is gewijzigd ten opzichte van 1 januari 2022. Deze vulling is het resultaat van de instroom en uitstroom zoals opgenomen in de vorige paragraaf, maar is ook afhankelijk van de veranderingen in omvang van Defensie.

Vulling en formatie van Defensie, militair en burgerpersoneel

KPI-tabel

	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024	Norm
Personele gereedheid					
Realisatie vulling militair (kwantitatief)	82%	79,2%	85%	88%	90%
Realisatie vulling burger (kwantitatief)	100%	102,4%	100%	100%	100%
Kwalificatiegraad personeel	65%	65%	70%	75%	75%

Vervullen van personele behoefte

Toelichting

De vulling van Defensie is gedaald. Deze daling is het gevolg van enerzijds de groei van de organisatie, anderzijds van een negatief saldo instroom-uitstroom. Vanaf 2024 is beperkt herstel van de vullingsgraad te verwachten op basis van de aanname dat de BBI-maatregelen een positief effect gaan sorteren. Voor onderofficieren en officieren is eind 2025 een hogere vulling ten opzichte van 2022 te verwachten door de lange opleidingsduur van deze rang-groepen. Hoewel de vullingsgraad van burgers groter is dan 100%, zijn er wel degelijk tekorten binnen specifieke groepen, waaronder technici, ICT-ers en medisch geschoold personeel.

De kwalificatiegraad geeft aan in welke mate het personeel de vereiste kwalificaties voor functie heeft behaald[10].

Groeiparagraaf

De onderliggende berekeningswijze van de hierboven genoemde kwalificatiegraad komt nog niet overeen met de vastgelegde werkwijze in het personeelssysteem en wordt daarom aangepast. Een eerste resultaat van deze verbeterde berekeningswijze levert een kwalificatie-graad net boven de 65%. Hierbij dient te worden opgemerkt dat Defensie tot eind 2023 nog bezig is met het project ‘Kwaliteit in Beeld (KiB)’ ter verbetering van de datakwaliteit. Dat betekent ook dat het vaststellen en vastleggen van de verplichte kwalificaties niet eerder dan eind 2023 gereed is.

10 Waarden in de tabel komen niet volledig overeen met het jaarverslag, doordat in het jaarverslag gebruik is gemaakt van een andere berekeningswijze voor de kwalificatiegraad. Realisatie van 2023 meten we op 1 januari 2024. De realisatie van 2024 op 1 januari 2025.

2.3 Diversiteit & inclusiviteit

Doelstelling

Defensie zet in op een grotere diversiteit in het personeelsbestand en in een werkomgeving waarin alle werknemers zich betrokken, gewaardeerd en gerespecteerd voelen om wie ze zijn en wat ze bijdragen aan de organisatiedoelstellingen. In de Kamerbrief 'Diversiteit & Inclusiviteit' (D&I)[11] is een ambitieuze reeks maatregelen aangekondigd om diversiteit en inclusiviteit in de organisatie te verankeren. Een van die maatregelen is het vaststellen van het Defensiebrede streefcijfer van 30% vrouwen in het personeelsbestand in 2030.

Toelichting

Ten opzichte van de laatste personeelsrapportage (september 2022) is het aantal vrouwelijke generaals meer dan verdubbeld: van vier naar negen. Ook is het aantal vrouwelijke burgertop-functionarissen gegroeid van tien naar twaalf. Tevens is in 2022 het aandeel vrouwen in het gehele personeelsbestand van Defensie gestegen van 16,0% naar 16.7%.

Het D&I-beleid gaat niet alleen om genderdiversiteit maar om diversiteit in brede zin waaronder genderdiversiteit en culturele diversiteit. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- Het programma Biculturele Koninklijke Marachaussee (KMar), dat zich richt op bewustwording en bestrijding van racisme en discriminatie binnen de organisatie.
- De integratie van D&I in de nieuwe leiderschapsvisie en het opstellen van richtlijnen voor borging van D&I in selectie- en sollicitatiecommissies.
- D&I is sinds 2022 geborgd in de Aanstelling Gereedheid Defensie, wat daarmee een resultaatverplichting voor alle Defensieonderdelen geeft en jaarlijkse sturing op de plannen door de CDS. Alle Defensieonderdelen hebben een diversiteitsplan opgesteld, inclusief de aanpak streefcijfers en geven hier nu uitvoering aan.
- D&I wordt ingebed in alle doorlopende ontwikkellijnen voor zowel burgers als militairen (dit betreft initiële opleidingen, loopbaanopleidingen, opleidingen voor leidinggevenden en niveau opleidingen).
- De online modules "Gender" en "Sociale Veiligheid en D&I" zijn in eind 2021 gelanceerd op de Open Defensie Academie (ODA) en zijn toegankelijk voor iedere defensiemedewerker.
- Er zijn verschillende workshops ontwikkeld op het gebied van D&I en Sociale Veiligheid die kunnen deel uitmaken van de algemene D&I fitheid van het personeel en leidinggevenden in het bijzonder.

Groeiparagraaf

In 2023 zal Defensie samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) een nieuwe analyse uitvoeren naar de personeels-samenstelling, waarbij specifiek gekeken zal worden naar culturele diversiteit. De verwachting is dat deze analyse meer inzicht zal geven in de diversiteit van het personeelsbestand en zo kan bijdragen aan het vaststellen van aanvullende maatregelen om de culturele diversiteit binnen Defensie te bevorderen. Deze inzichten kunnen worden meegenomen in een volgende Stand van Defensie.

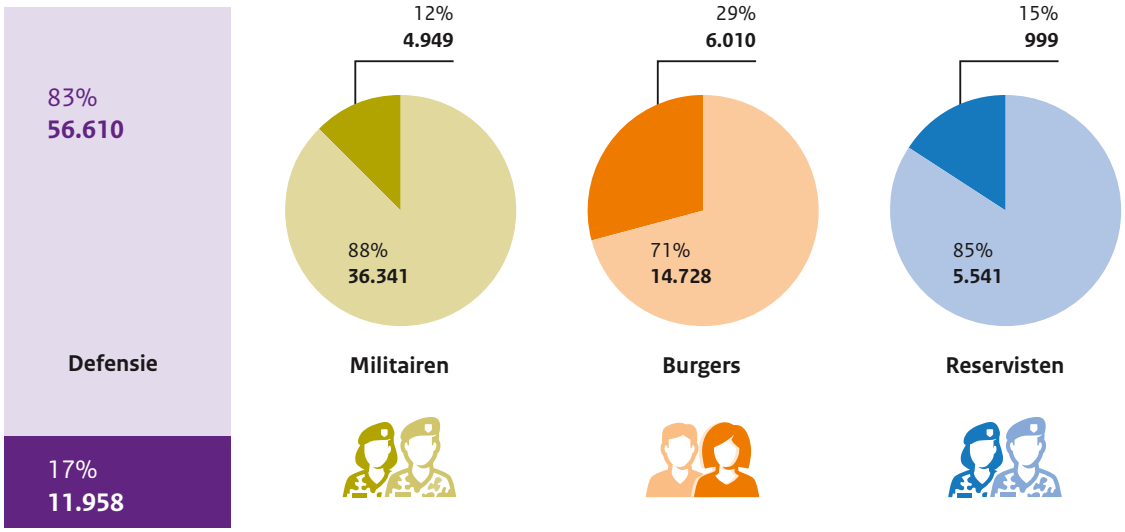
11 Maart 2022. Kamerstuk 35925, nr. 71

Vervullen van personele behoefte

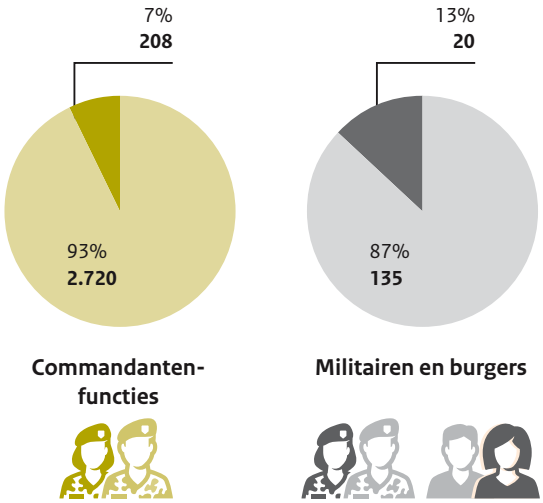
Diversiteit & inclusiviteit (gender)

Personeel

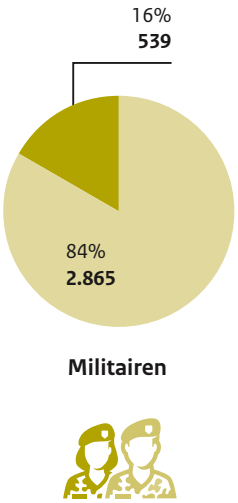
Bezetting

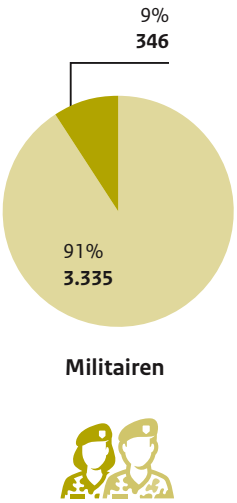
Functiegebied militair leidinggeven

Brigadegeneraal of S16 en hoger

Instroom

Uitstroom

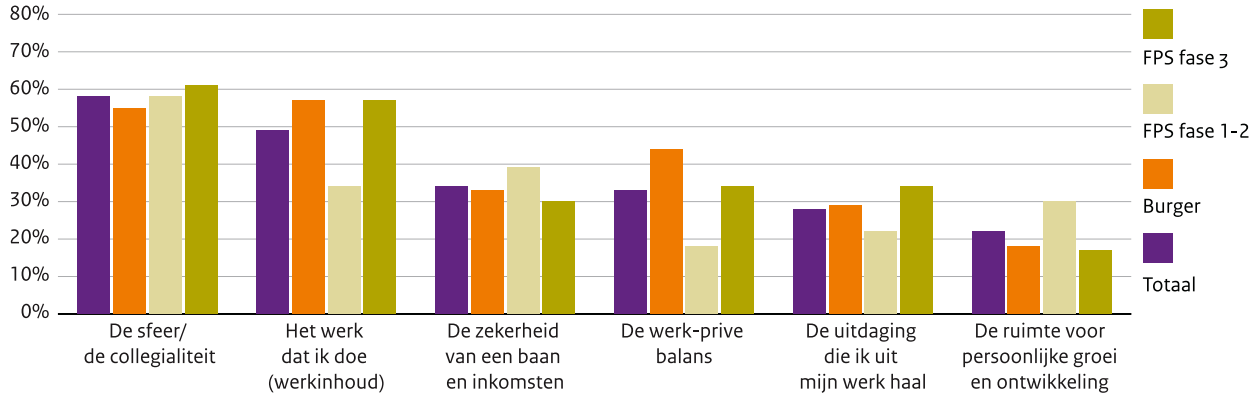
Effect in- en uitstroom op percentage vrouwen

2.4 Werkbeleving

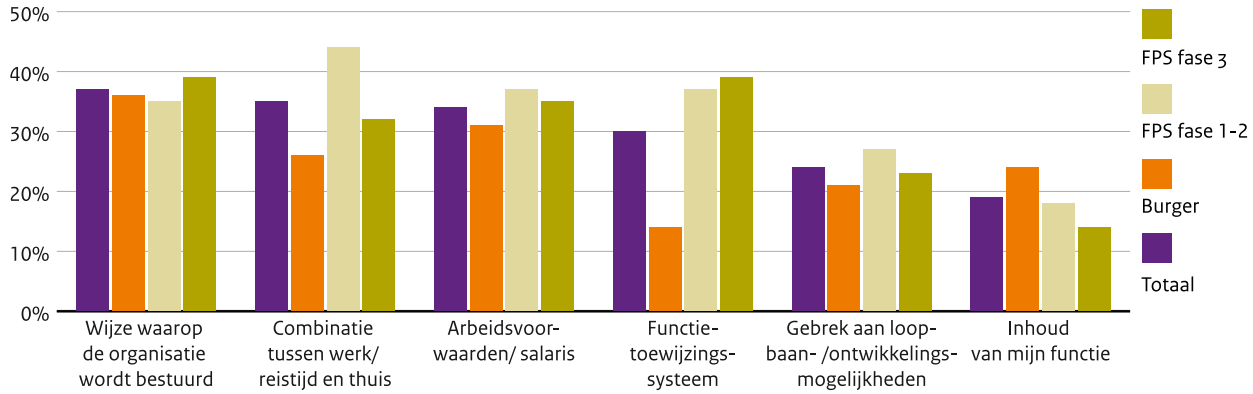
Doelstelling

Ten behoeve van het behoud van personeel en vanuit goed werkgeverschap vindt Defensie het belangrijk te investeren in de verhoging van werkgeluk. Defensie doet structureel onderzoek naar zowel motiverende aspecten als redenen van vertrek met als doel de commandanten beter in staat te stellen om *dissatisfiers* van werknemers waar mogelijk weg te nemen.

Meest motiverende aspecten in het werk (militair personeel, burgerpersoneel en totaal Defensie, tweede helft 2022).

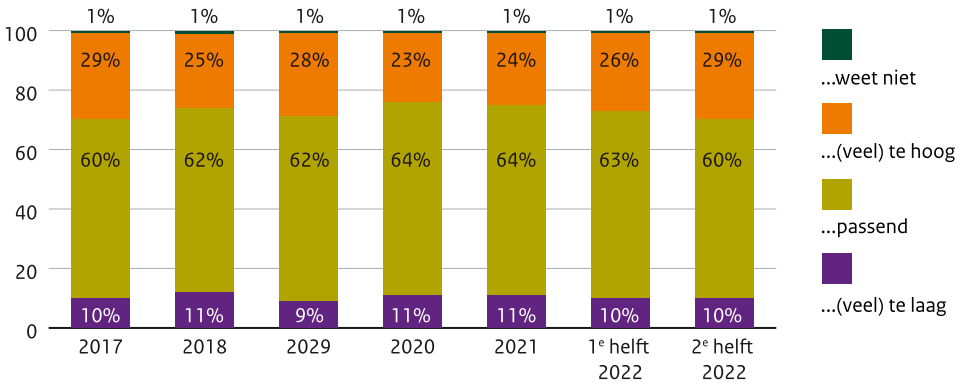

Top zes redenen vertrekintentie (militair personeel, burgerpersoneel en totaal Defensie, tweede helft 2022).

Vervullen van personele behoefte

Antwoord op de vraag 'Mijn werkdruk is gemiddeld genomen...'

Toelichting

De top drie van de meest motiverende aspecten is in de tweede helft van 2022 ongewijzigd gebleven ten opzichte van de eerste helft. Er wordt momenteel een nieuwe meetmethode ingevoerd bij alle defensieonderdelen, waardoor er momenteel geen betrouwbare cijfers beschikbaar zijn over de vertrekredenen van militair personeel en burgerpersoneel. De invoering van deze nieuwe meetmethode zal pas in 2024 tot betrouwbare defensiebrede onderzoeksresultaten leiden. Wel zijn er op dit moment halfjaarlijkse defensiecijfers beschikbaar van de vertrekintentie en de bijbehorende redenen.
Arbeidsvoorwaarden/salaris is in de tweede helft van 2022 niet meer de belangrijkste reden van vertrekintentie, maar is opgeschoven naar de derde plek. De wijze waarop de organisatie wordt bestuurd is in de tweede helft van 2022 de belangrijkste reden van vertrekintentie.
In de tweede helft van 2022 wordt de werkdruk door 29% van de defensiemedewerkers als (veel) te hoog ervaren. Dit is het hoogst gemeten percentage sinds 2017. Er zijn meerdere verklaringen voor de gestegen werkdruk; één daarvan is het groeiend aantal medewerkers dat vindt dat er onvoldoende mensen zijn om het werk te kunnen doen. Oftewel: personeelstekort is een sleutelfactor in relatie tot werkdruk.

2.5 Overleg sociale partners

Doelstelling

Defensie wil nog in 2023 een Arbeidsvoorwaarden (AV) akkoord voor 2024 sluiten om daarmee de waardering voor het eigen personeel te onderstrepen. Daarin overeengekomen inkomensmaatregelen kunnen waarschijnlijk onmiddellijk of op korte termijn ingaan. Beleidsmaatregelen uit het programma BBI, die nog overleg met sociale partners vergen, zullen naar verwachting in de loop van 2024 tot effecten op de personele gereedheid leiden.

Toelichting

Defensie wil samen met sociale partners tijdig tot een AV-afspraak komen voor 2024. Het huidige akkoord loopt dit jaar af. In het akkoord zal, gezien de hoge prijzen voor levensmiddelen en energie, een belangrijke plaats worden ingeruimd voor salarisverhoging. Daarnaast zullen een aantal afspraken uit vorige akkoorden verder moeten worden uitgewerkt, waaronder de herziening van toelagen en een nieuw mobiliteitsplan. Ook een moderne inkadering van nieuwe vormen van Defensie inzet en ondersteuning zijn onderwerp van gesprek. Tot slot wil Defensie met de sociale partners besluiten nemen over de maatregelen uit het programma Behouden, binden en inspireren. Belangrijk onderdeel van dit overleg zijn de alternatieve aanstellings- en contractvormen en de rechtspositie van reservisten. Defensie wil de rechtspositie van beroepsmilitairen en reservisten meer naar elkaar toe laten groeien. Verschillen blijven, maar die vloeien logisch voort uit de rol die beroepsmilitairen en reservisten binnen een schaalbare organisatie vervullen. Het uitgangspunt is *niet gelijk, maar wel gelijkwaardig*.

Er is tijd nodig om oplossingen te ontwikkelen, overeenstemming te bereiken met de sociale partners, en het beleid op een beheerste manier in te voeren. Randvoorwaardelijk is daarbij een samenwerking met sociale partners vanuit het gedeelde belang dat Defensie snel op sterkte komt. Dit vergt een open en reële opstelling over en weer, waarin partijen elkaar scherp houden op voortgang, kwaliteit en prioriteit.

3 Vervullen materiële behoefte

Om de krijgsmacht operationeel relevant te houden, investeert Defensie onafgebroken in nieuw materieel. De hoeveelheid nieuwe projecten die Defensie de komende jaren wil starten en de toename van de vraag naar materieel wereldwijd noodzaken ons om wendbaar te zijn.

In dit hoofdstuk wordt gerapporteerd over:
- De staat van het materieel
- Voortgang materieelprojecten
- Inzetvoorraden
- Industriebeleid en samenwerking

Vervullen van materiële behoefte

3.1 Staat van het materieel

Doelstelling

Materiële gereedheid is de mate waarin Defensie over noodzakelijk materieel beschikt voor de uitvoering van de opgedragen taken. Defensie streeft naar een genormeerde materiële gereedheid. De 27 hoofdwapensystemen van Defensie dienen te voldoen aan de norm voor materiële gereedheid.

De gemiddelde materiële gereedheid bleef in 2022 onder de norm en is licht gedaald. Het specialistisch en technisch (tweedelijns) onderhoud van deze systemen komt langzaam maar zeker op orde.

Meer gedetailleerde informatie over de materiële gereedheid is operationeel vertrouwelijke informatie. Deze is opgenomen in de vertrouwelijke bijlage.

Toelichting

Als Defensie voldoet aan de norm voor materiële gereedheid dan beschikt Defensie over de juiste en voldoende middelen gedurende inzet, dan kan Defensie realistisch opleiden en realistisch en adequaat oefenen. Daarnaast draagt voldoende materiële gereedheid bij aan de motivatie van het personeel.

De gemiddelde materiële gereedheid over alle wapensystemen (ofwel: ‘Kan het hoofdwapensysteem de opdracht uit de opdrachtmatrix uitvoeren?’) is licht gedaald. Dit komt doordat de commandanten die het wapensysteem moeten inzetten, te weinig mensen en middelen hebben. Deze trend is al enkele jaren zichtbaar.

De defensieonderdelen zetten diverse stappen om de materiële gereedheid te verbeteren, waaronder:
- Aanschaf van reservedelen.
- Uitbreiding van personele capaciteit in het materieellogistieke domein.
- Inhuur van schaars technisch personeel.
- Samenwerking met de civiele industrie.

Extra reservedelen en samenwerking met de civiele industrie leiden alleen tot significante verbetering van de materiële gereedheid indien Defensie ook de eigen personele capaciteit uitbreidt. Defensie beschikt over dusdanig specifiek en specialistisch materieel, dat de instandhouding ervan niet eenvoudig is uit te besteden. Om onderhoudswerkzaamheden uit te voeren, blijft het daarom noodzakelijk om voldoende en goed opgeleid personeel in dienst te hebben Pas dan zullen de toegenomen reservedelen en samenwerking met de civiele industrie een positief effect hebben op de materiële gereedheid.

3.2 Voortgang materieelprojecten

Doelstelling

Materieelprojecten dragen bij aan de versterking en transformatie van Defensie. In het Defensie Projectenoverzicht (DPO) 2022 staan alle materieelprojecten[12], dat zijn in totaal 124 DMP-plichtige projecten (incl. vastgoed en IT). In bijlage 3 van de defensienota 2022 staan alle materieelprojecten die daar de komende jaren bij komen.

Voortgang aantal materieel projecten

	2021	2022	2023 (verwacht)
Aantal projecten	109	124	154
Investeringsquote	24,6%	24,9%	26,2%[13]

Toelichting

De toename van het Defensiebudget heeft een positieve invloed op de hoeveelheid investeringen. Dit is zichtbaar in de toename van de hoeveelheid projecten. Het aantal projecten is in de afgelopen 5 jaar met 40% toegenomen en deze trend zet zich voort. De stijging is ook zichtbaar in de investeringsquote, het deel van de begroting dat toe te rekenen is aan de investeringen. De norm hiervoor is 20% van het defensiebudget. In 2018 bedroeg de investeringsquote 18,9% ten opzichte van 24,9% in 2022.

In 2023 verwacht Defensie nog eens 30 projecten op te starten. Hierover wordt de Tweede Kamer met een DMP-brief geïnformeerd. Dit betreft projecten boven de 50 miljoen. Het realiseren van al deze projecten is een grote uitdaging, gegeven de wereldwijde context van groeiende vraag naar militair materieel, beperkte industriële capaciteit, stijgende prijzen, schaarse grondstoffen en een krappe arbeidsmarkt. De toename van het aantal projecten legt daarom een zware druk op onze projectorganisatie.

Deze ontwikkelingen vragen om meer wendbaarheid in het gehele wervingsrpoces, ofwel het zogeheten ‘voorzien in-proces’. In mei nam de Tweede Kamer een motie-Valstar aan, die erop aandrong om buiten het Defensie Materieel Proces (DMP) pilots in te zetten ten einde zo snel mogelijk nieuw materiaal aan te schaffen en onderhoudsachterstanden weg te werken. In antwoord op die motie zijn aanpassingen in het DMP doorgevoerd, die ertoe moeten leiden dat het verwervingsproces wendbaarder wordt. We verhogen het tempo van de projecten en van de besluitvorming.

Als gevolg hiervan zijn in de zomer van 2022 versnelde procedures met de Kamers doorlopen om extra F-35 en MQ-9 te verwerven. Ook is het project Raketartillerie met een gecombineerde A/B-brief en een D-brief versneld in opdracht gegeven. Op het maritieme vlak is een belangrijke stap gezet in het vervangen van de onderzeebootcapaciteit.

12 Cf verzameldebat 26 januari 2023 is de DMP grens is verhoogd van 25 naar 50 miljoen. Dit staat nader gespecifieerd in de afwijkingsrapportage op het DPO die de Tweede Kamer heeft ontvangen. Kamerstuk 27830 nr. 356.
13 26,2% is het gemiddelde percentage voor de periode 2019-2023

3.3 Inzetvoorraden

Doelstelling

Defensie dient over voldoende voorraad te beschikken om inzet binnen een hoofdtaak langere tijd vol te houden.

Meer gedetailleerde informatie over de inzetvoorraden is operationeel vertrouwelijke informatie en daarom opgenomen in de vertrouwelijke bijlage.

Toelichting

Tot en met 2031 hogen we stapsgewijs de inzetvoorraden munitie, geneeskundige goederen, brandstof, voeding en uitrusting verder op. Dat is nodig voor de eerste hoofdtaak, de eigen en bondgenootschappelijke verdediging. Voorheen waren de voorraden toegesneden op de tweede hoofdtaak. Door deze stapsgewijze opbouw kan Defensie de voorraad actueel en modern houden.

Na de publicatie van de Defensienota 2022 heeft Defensie onder andere de volgende stappen gezet:
- 155mm-granaten zijn door de fabrikant aan Nederland geleverd.
- Opdracht is gegeven voor de aanschaf van 155mm-munitie van de Pantserhouwitser (€ 70 miljoen) en van maritieme munitie (€ 200 miljoen), waaronder de Standard Missile 2.
- Grote contracten voor klein kalibermunitie zijn afgesloten.
- Gestart met het verwerven van vervangende munitie voor de leveringen aan Oekraïne. In 2023 komen de eerste leveringen hiervan binnen.
- Veiligheid van munitieopslagplaatsen wordt verbeterd.

Het programma ‘Aanvulling inzetvoorraad munitie’ voorziet in de aanschaf van tientallen bestaande categorieën munitie, gerelateerd aan de wapensystemen die bij Defensie in gebruik zijn. De komende periode worden aanvullende voorbereidingen getroffen om de munitievoorraden verder op te hogen ten behoeve van de eerste hoofdtaak. De Tweede Kamer is hierover in de Kamerbrief Aanvulling inzetvoorraad munitie[14] separaat geïnformeerd.

Defensie wordt door de gestegen mondiale vraag naar munitie geconfronteerd met lange levertijden. De leveringen aan Oekraïne leiden er verder toe dat de voorziene groei van voorraden en aanvullend materieel minder snel wordt gerealiseerd, wat ook op de langere termijn effect kan hebben op de inzetbaarheid van Defensie.

Verdere informatie over het programma ‘Aanvulling inzetvoorraad munitie’ is opgenomen in het DPO.

14 Kamerstuk 27830, nr. 395, 18 april 2023

3.4 Industriebeleid & samenwerking

Doelstelling

Defensie streeft naar meer industriesamenwerking met als doel het versterken, beschermen en positioneren van de Nederlandse Defensiesector, ook in internationale ketens. Dit vereist een stabiele basis van kennisinstellingen en bedrijven die ervoor zorgen dat Nederland juiste militaire kennis, technologie en capaciteiten in huis heeft, en zo een rol van betekenis kan spelen in de samenwerking met andere landen of als toeleverancier van grote buitenlandse bedrijven[15]. Dit stelt onze militairen in staat om hun belangrijke werk zo goed mogelijk te doen.

Samenwerking Nederlandse industrie

Jaartal	% in Nederland besteld	In miljard euro (excl. BTW)
2022	42,3%	2,43

Verplichtingen in Nederland - uitgedrukt in het aandeel van alle bij leveranciers aangegane verplichtingen in Nederland besteld t.o.v. het totaal aan aangegane verplichtingen zoals vastgelegd in de bestelsystemen van Defensie

Toelichting

De KPI geeft een indicatie van het aandeel en financieel volume waarvoor Defensie in Nederland verplichting aangaat. Dit draagt bij aan het versterken en internationaal positioneren van de Nederlandse Defensie Technologische en Industriële Basis (NLDTIB) en moet in samenhang worden gezien met verplichtingen uit het technologieontwikkelingsbudget waarmee Defensie het nationale en internationale bedrijfsleven inschakelt.

De geopolitieke ontwikkelingen vragen om een actieve industriepolitiek gericht op een robuuste (Europese) defensiesector[16]. Defensie wil een voortrekkersrol nemen in de gemeenschappelijke verwerving van materieel, met de nadruk op standaardisatie en interoperabiliteit. In het kader van industriepolitiek voert Defensie gesprekken met branche-organisaties en bedrijven aan Ronde Tafels. Ook zijn er thematafels op het gebied van IT en Maritieme maakindustrie. Door bedrijven te bezoeken wisselen we kennis uit en creëren we wederzijds begrip dat nodig is om onze samenwerking te verbreden en te verdiepen.

Defensie voert samenwerkingen uit in goede afstemming met vertrouwde partners en bondgenoten. Die gemeenschappelijkheid is nodig om de slagkracht te vergroten. Samen met de NLDTIB werken Defensie en het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) aan maatregelen ter versterking, bescherming en internationale positionering van de defensiesector[17]. Deze maatregelen betreffen onder meer wetgeving voor een sectorale investeringstoets, exportbevordering en maatwerk in de toepassing van stimuleringsfondsen.

Groeiparagraaf

In de SVD van Prinsjesdag wordt de kpi ‘Samenwerking met de Nederlandse industrie’ aangevuld met een internationale trendanalyse.

15 In de Defensie Industrie Strategie staat verder uitgewerkt welke kennis, technologie en industriële capaciteiten daarin van belang zijn.
16 Kamerbrief Defensie Industrie Strategie in een nieuwe geopolitieke context. 2 november 2022. Kamerstuk 31 125 nr 123.
17 Idem.

4 Gereedstellen

Gereedstellen is het proces waarmee eenheden worden voorbereid op (mogelijke) inzet. Een eenheid is operationeel gereed wanneer ze voldoet aan de normen voor personele gereedheid, materiële gereedheid en geoefendheid om de organieke taak uit te kunnen voeren. Dit hoofdstuk rapporteert over het aspect geoefendheid. Meer informatie over personele gereedheid en materiele gereedheid is opgenomen in de vertrouwelijke bijlage.

Een deel van dit hoofdstuk is opgenomen in de vertrouwelijke bijlage. Defensie is transparant waar het kan, en vertrouwelijk waar dat moet. Op deze manier wordt invulling gegeven aan de balans tussen transparantie enerzijds en de bescherming van operationele belangen anderzijds.

Gereedstellen

4.1 Geoefendheid

Doelstelling

Defensie dient de eenheden uit de opdrachtenmatrix[18] (OM) operationeel gereed te hebben. Deze eenheden dienen daartoe geoefend te zijn. Geoefendheid (GO) is de mate waarin een eenheid de taken heeft beoefend en daarvoor voldoende niveau van beheersing van de taken heeft getoond.

Een deel van de capaciteiten en inzetbare eenheden uit de opdrachtenmatrix haalde de normen voor geoefendheid niet.

Toelichting

Samen met inzet is het gereedstellen van operationele eenheden het primaire proces van Defensie. De OM vertaalt de taken van de krijgsmacht naar een concreet aantal operationele eenheden die continu een bepaalde operationele gereedheid moeten hebben.

Voor het bereiken van geoefendheid nemen eenheden deel aan tal van oefeningen en trainingen in binnen- en buitenland. Deze oefeningen zijn gericht op de 'eigen' geoefendheid, ter voorbereiding op inzet en samenwerking met (strategische) partners.

De geoefendheid van de krijgsmacht werd negatief beïnvloed door de eerder beschreven knelpunten in de personele en materiële gereedheid en door beperkingen in de digitale/fysieke omgeving. Voor dit laatste kan gedacht worden aan de afname en beperkingen in het gebruik van het elektrisch magnetisch spectrum (zoals frequenties), of geluidsnormen i.r.t. het oefenen.

Desalniettemin hebben de eenheden een groot deel van de geplande oefenactiviteiten kunnen uitvoeren, zoals:

- De marine stelde eenheden gereed voor de NATO-taakgroepen.
- De onderzeedienst en helikopters (NH90's –Luchtmacht) hebben door gezamenlijke tactische oefeningen hun onderzeebootbestrijdingsvaardigheden verhoogd.
- De landmacht heeft reguliere gereedstellingsactiviteiten uitgevoerd waarmee eenheden zijn gereedgesteld voor de enhanced Forward Presence (eFP) in Litouwen.
- Landmachtmilitairen zijn voorbereid op geïntegreerde inzet binnen de Duitse Patriot-eenheid in Slowakije (MN AMDTF).
- De luchtmacht organiseerde Frisian Flag met NATO-partners en nam er deel aan.
- De luchtmacht beproefde en valideerde de wijze van opereren met de MQ-9 (Unmanned Aerial Vehicle) vanaf Curaçao.
- De Marechaussee stelde eenheden voor Forensisch Onderzoek gereed en zette ze in om (vermeende) oorlogsmisdaden in Oekraïne te onderzoeken.

18 De OM vertaalt alle taken van de krijgsmacht naar een concreet aantal militaire eenheden die continu een bepaalde gereedheid moeten hebben.

New Force Model

De NAVO heeft met de introductie van het New Force Model (NFM) een nieuwe systematiek van gereedstellen en van de Notice-to-Move (reactietijden) vormgegeven. Defensie is bezig de NFM en bijbehorende consequenties te vertalen naar wat dit betekent voor het gereedstellingsproces en de generieke gereedstellingsopdracht. De generieke gereedstellingsopdracht wordt bijgesteld op basis van het NFM in de OM.

Maatregelen om de materiële gereedheid en de personele gereedheid te bevorderen zullen bijdragen aan verdere verbetering van de geoefendheid. Daarnaast beschouwt Defensie de oefenmogelijkheden binnen de verleende vergunningen, maar is binnen de geldende beperkingen gedwongen vaker in het buitenland op te leiden, te trainen en te oefenen. Ook wordt in toenemende mate ingezet op virtualisatie van de oefeningen en trainingen middels (onderling verbonden) simulatieomgevingen.

De effecten en gevolgen van de steun aan Oekraïne op de geoefendheid en gereedheid van de Nederlandse strijdkrachten worden als acceptabel beoordeeld. We brengen de impact van steunverlening aan Oekraïne op de krijgsmacht voor de lange termijn in kaart.

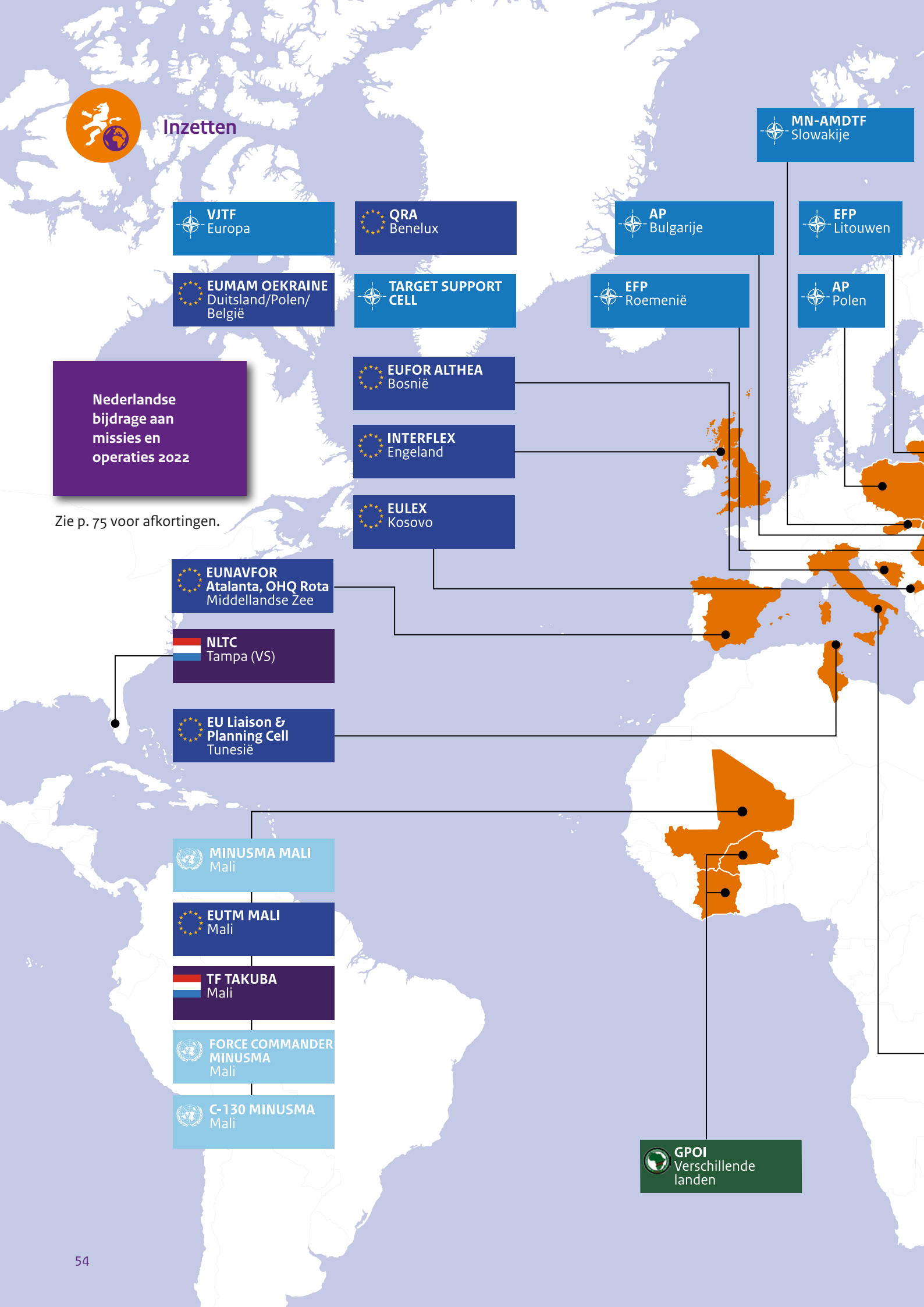
5 Inzetten

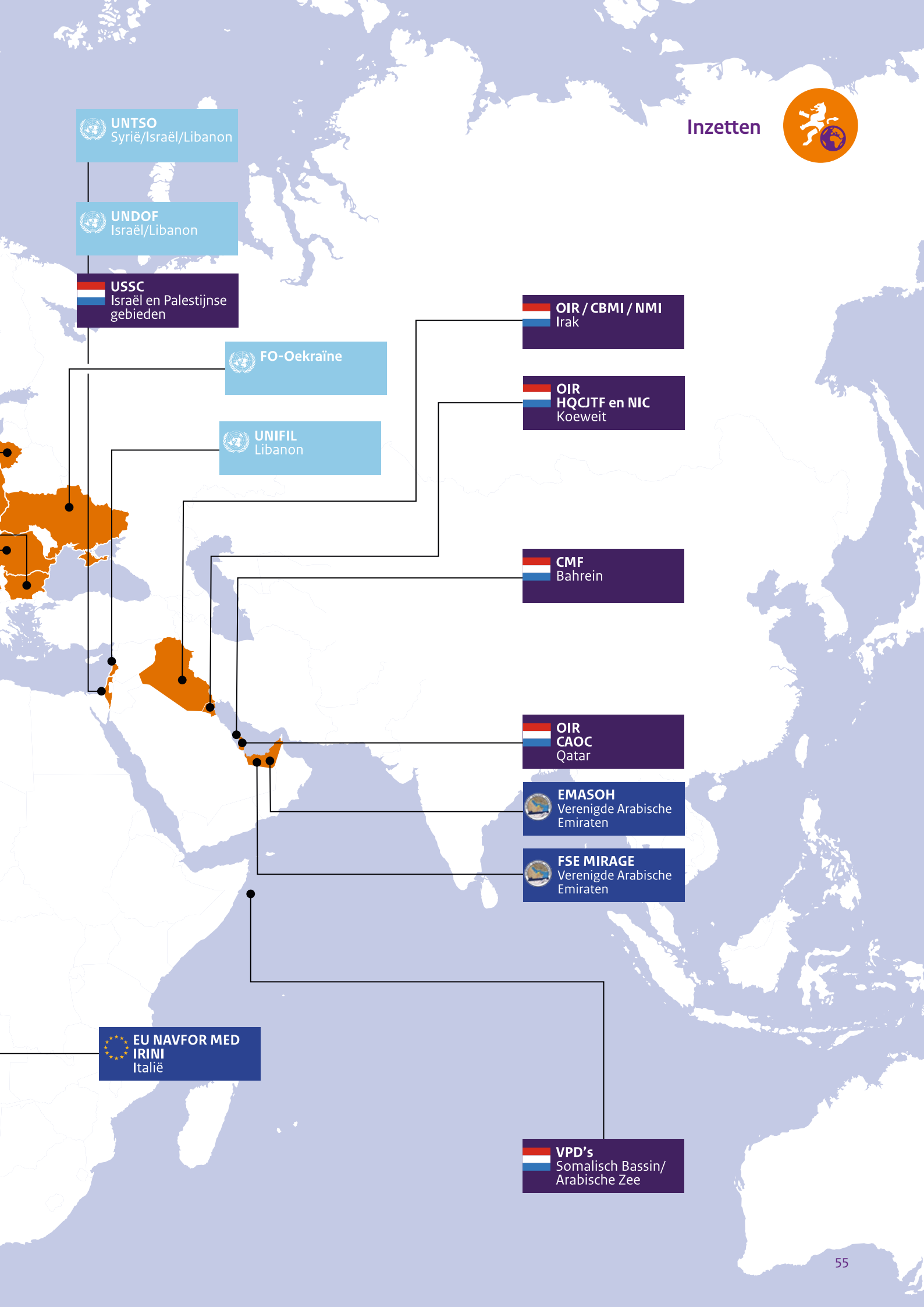
Defensie heeft op basis van de Grondwet drie hoofdtaken. Defensie vervult deze hoofdtaken door middel van inzet van militaire capaciteiten in militaire operaties, civiele missies, militaire steunverlening en militaire bijstand.

Inzetten

Nederlandse bijdrage aan missies en operaties 2022

Zie p. 75 voor afkortingen.

Inzetten
UNTSO
Syrië/Israël/Libanon
UNDOF
Israël/Libanon
USSC
Israël en Palestijnse gebieden
FO-Oekraïne
UNIFIL
Libanon
OIR / CBMI / NMI
Irak
OIR
HQCJTF en NIC
Koeweit
CMF
Bahrein
OIR
CAOC
Qatar
EMASOH
Verenigde Arabische Emiraten
FSE MIRAGE
Verenigde Arabische Emiraten
EU NAVFOR MED
IRINI
Italië
VPD's
Somalisch Bassin/
Arabische Zee

Doelstelling

Het doel van de inzet van de krijgsmacht is – overeenkomstig de drie hoofdtaken van Defensie - drieledig:

1. Beschermen van het eigen grondgebied en dat van bondgenoten.
2. Bevorderen van de (internationale) rechtsorde en stabiliteit.
3. Het ondersteunen van civiele autoriteiten en het leveren van bijstand bij rampen en crises.

Naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne en de aanhoudende Russische agressie verschuift de nadruk naar de komende periode op inzet in het kader van het de eerste hoofdtaak. Tegelijkertijd blijft de inzet in het kader van het tweede en derde doel relevant.

5.1 Inzet voor hoofdtaak 1

Hoofdtaak 1: Beschermen van het eigen grondgebied en dat van de bondgenoten

NAVO-bondgenoten hebben de collectieve afschrikking en verdediging aanzienlijk versterkt, met name aan de oostflank van het NAVO-verdragsgebied. Nederland levert de volgende bijdrage aan de oostflank:

- Militaire aanwezigheid in Litouwen sinds 2017. Het mandaat is verlengd tot eind 2024.
- Militairen voor de *Battlegroup* in Roemenië (2022).
- Mijnenjager voor *Standing NATO Maritime Counter Measures Group 2* in de Middellandse Zee.
- *Air policing* boven het NAVO-grondgebied.
- F-35's in Bulgarije.
- Samen met Duitsland een Patriot-eenheid in Slowakije als onderdeel van de *Air and Missile Defence Task Force* (AMDTF).

Verder levert Nederland in NAVO-verband:

- Troepen voor de *NATO Response Force, o.a. in de Very High Readiness Joint Task Force* (VJTF) en de *NATO Force Integration Units*. In 2022 stond de VJTF op een versnelde Notice To Move en stonden bepaalde capaciteiten onder verhoogde paraatheid.
- Eenheden voor de NAVO-reactiemacht (NRF): twee bataljons en gevechts- en logistieke ondersteuning (ongeveer 3.000 mensen) staan gereed.
- Eenheden voor het *NAVO Readiness Initiatief* (NRI): een *battlegroup* (ongeveer 1.200 mensen), vier F-35 gevechtsvliegtuigen, drones, een fregat en een mijnenjager zijn beschikbaar.
- 1 fregat voor het NAVO-vlootverband SNMG1.
- 1 onderzeeboot en 1 mijnenjager voor het NAVO-vlootverband SNMCMG1.
- *Host Nation Support*. In 2022 heeft Nederland de *deployment* van een Amerikaans *Armored Brigade Combat Team* via de haven van Vlissingen ondersteund voor de jaarlijkse DEFENDER-oefening. Periodiek worden Amerikaanse eenheden geroteerd die in Europa gestationeerd in het kader van het *European Deterrence Initiative*.

Defensie heeft in 2022 tweemaal een Forensisch- en Opsporingsteam ingezet in Oekraïne om een bijdrage te leveren aan de vervolging van vermeende oorlogsmisdrijven. De inzet vond plaats onder de vlag van het Internationaal Strafhof (ICC). Daarnaast verzorgde Defensie training aan Oekraïense militairen op diverse locaties binnen Europa.

5.2 Inzet voor hoofdtaak 2

Hoofdtaak 2:
Bevorderen van de (internationale) rechtsorde en stabiliteit

In 2022 continueerde Nederland zijn bijdrage aan onder meer de volgende missies wereldwijd:
- De anti-ISIS-coalitie en de NAVO Missie in Irak (NMI)
- De VN-missie MINUSMA in Mali. Tot en met mei 2022 met een C-130 vliegtuig. Gedurende het gehele jaar de Force Commander MINUSMA met een kleine staf.
- Een groot aantal missies met overige missiebijdragen.

Stappenplan burgerslachtoffers

Doelstelling

Defensie acht het van groot belang dat we ons de vraag blijven stellen wat we nog meer kunnen doen om risico's op burgerslachtoffers te minimaliseren bij de inzet van onze krijgsmacht. Daarom presenteerde Defensie in april 2022 een nieuw stappenplan[19]. Dit plan ziet op het minimaliseren van risico's, het doen van onderzoek en transparantie ten aanzien van burgerslachtoffers.

Toelichting

Met dit stappenplan is, met het oog op toekomstige inzet in het kader van artikel 100 van de Grondwet, een nieuwe impuls gegeven aan ons denken over, en handelen naar, de bescherming van de burgerbevolking in een gewapend conflict en de daarbij behorende transparantie. De afgelopen periode stond in het teken van de implementatie van de stappen voor de korte termijn. Zo is er recentelijk in de artikel 100 brief over de Nederlandse inzet in operatie EUFOR Althea[20] voor het eerst een afzonderlijke paragraaf gewijd aan risico's op burgerslachtoffers, wat voortaan de standaard is bij iedere artikel 100 brief.
Aan uitwerking en implementatie van de (middel) lange termijnstappen wordt in 2023 verder gewerkt. Zo is er in de afgelopen periode gestart met het verder ontwikkelen en implementeren van kennis over het beschermen van burgers en het voorkomen van slachtoffers in het operationele domein.

19 Kamerstuk 29521, nr. 442
20 Kamerbrief 29521 BA

5.3 Inzet voor hoofdtaak 3

Hoofdtaak 3: Het ondersteunen van civiele autoriteiten en het leveren van bijstand bij rampen en crisis

Defensie leverde in 2022:
- Bijdrage aan de politionele bewaking- en beveiligingstaken tijdens het Marengoproces.
- Incidentele militaire bijstand en steunverlening, zoals: specialistische zoekteams, onbemande luchtvaartuigen, duikers, de explosieven opruimingsdienst (EOD) en de chemische, bacteriologische, radiologische en nucleaire advies- en assistentieteams.
- Jachtvliegtuigen staan permanent gereed om zo nodig luchtvaartterrorisme te bestrijden.
- Militaire locaties waren beschikbaar voor de opvang van ontheemden en asielzoekers.

Ontwikkelingen voor 2023:
- Defensie zal een belangrijke bijdrage blijven leveren aan het Stelsel Bewaken en Beveiligen.
- Blijvend ondersteunen van de opvang van ontheemden en asielzoekers
- De Quick Reaction Alert zal gereed staan voor inzet.

Caribisch gebied

Binnen het Caribisch deel van het Koninkrijk zal Defensie zoals altijd paraat blijven om haar taken uit te voeren. In 2023 zullen de Kustwacht Carib en de Marechaussee verder versterkt worden en gaat Defensie verder met het professionaliseren van de milities ARUMIL en CURMIL.

6 Ondersteunen

Ondersteuning is randvoorwaardelijk voor ons primaire proces. Betere ondersteuning maakt de krijsmacht wendbaarder en meer schaalbaar. We moeten van ver komen en het versterken van de basis kost tijd.

In dit hoofdstuk wordt voortgang gerapporteerd op de volgende onderwerpen:

- Duurzaamheid
- Veiligheid
- IT
- Informatiehuishouding
- Onvolkomenheden Algemene Rekenkamer

Ondersteunen

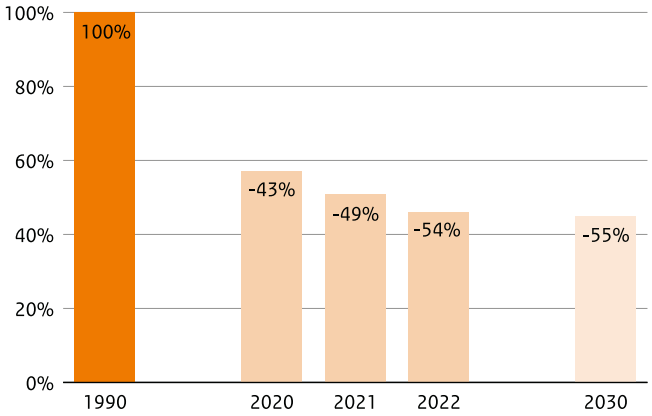
6.1 Duurzaamheid

Doelstelling

In de recent uitgebrachte Uitvoeringsagenda Duurzaamheid[21] zijn de concrete doelstellingen en acties benoemd waarmee Defensie een bijdrage levert aan de opgaven die er liggen op het gebied van klimaat, energie en circulariteit. Daarbij gaat het om het minder afhankelijk worden van fossiele brandstoffen en zoveel mogelijk circulair werken. Het doel is om de CO_2 met 55% te reduceren ten opzichte van 1990 en een gemiddeld gebruik van 30% duurzame brandstof in 2030. Voor de reductie van CO2-emissie van het operationeel materieel maken we het voorbehoud dat die reductie niet ten koste mag gaan van onze inzet of de veiligheid van onze mensen.

KPI: Percentage gebruik duurzame brandstoffen

	Streefwaarde 2022	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024	Norm
Diesel	20%	20%	25%	30%	30% (2030)
Scheepsdiesel	0%	0%	10%	15%	30% (2030)
Kerosine	0%	0%	0%	0%	30% (2030)

KPI: CO_2-reductie t.o.v 1990

CO_2 uitstoot uitgedrukt in de directe uitstoot van onroerend goed en materieel in eigendom van of in exclusief gebruik door Defensie.

Toelichting

Defensie ligt op schema om de doelstelling van 55% reductie in 2030 te bereiken. Dit zal echter niet eenvoudig zijn. De tot nu toe gerealiseerde reductie is namelijk mede het gevolg van de krimp van de defensieorganisatie in de afgelopen decennia. Aangezien Defensie de komende jaren groeit en daarmee de energiebehoefte ook zal groeien, blijven de geplande duurzaamheidsmaatregelen nodig om te voorkomen dat de CO_2-uitstoot oploopt.[22]

21 Kamerstuk 36 124, nr. 25

Impact klimaatverandering op veiligheid

Klimaatverandering en de energietransitie hebben impact op de veiligheid in de wereld en daarmee op de manier waarop de krijgsmacht opereert. Defensie moet kunnen opereren onder alle omstandigheden. We bereiden ons daarom voor op de veranderende dreigingen als gevolg van klimaatverandering. De internationale instabiliteit die door klimaatverandering wordt aangewakkerd, maakt het voor Defensie noodzakelijk om enerzijds haar manier van optreden aan te passen aan die toenemende instabiliteit, en om anderzijds bij te dragen aan de maatschappelijke opgave om de klimaatverandering tegen te gaan.

In 2021 heeft Defensie al een eerste significante stap gezet door structureel wegdiesel in te kopen die voor 20% biobrandstof bevat. In de contracten voor scheepsdiesel wordt inmiddels rekening gehouden met 10% biobrandstof en in internationaal verband is overeenstemming bereikt over het gebruik van het Central Europe Pipeline System (CEPS) voor kerosine met biobrandstof. Hierdoor kan Defensie in de komende jaren verdere stappen zetten naar het gewenste doel voor 2030.[23]

Groeiparagraaf

Naast de twee belangrijkste kpi's voor duurzaamheid, CO_2-reductie en het percentage duurzame brandstoffen van het totale verbruik, zijn er indicatoren in ontwikkeling voor zakelijke mobiliteit, duurzame energieopwekking op defensieterreinen en duurzame projectvoorstellen.

22 De CO_2-reductie is berekend op basis van de directe emissie van het wereldwijde energieverbruik van materieel en vastgoed in eigendom van Defensie en de indirecte emissies door het elektriciteitsverbruik, oftewel de scope 1- en scope 2- emissies. De indirecte emissies als gevolg van productie van energiedragers en productie van diensten en goederen die aan Defensie worden geleverd (scope 3- emissies) vallen buiten de scope van de berekening.

23 Voor het berekenen van het percentage duurzame brandstoffen worden uitsluitend de brandstoffen meegerekend die fysiek in Nederland uit de brandstofopslag van Defensie wordt verstrekt. Brandstoffen die elders worden ingenomen, bijvoorbeeld bij host nation support buiten Nederland en bij commerciële leveranciers 'langs de weg', vallen buiten de scope, omdat Defensie hier geen directe invloed op heeft.

6.2 Veiligheid

Doelstelling

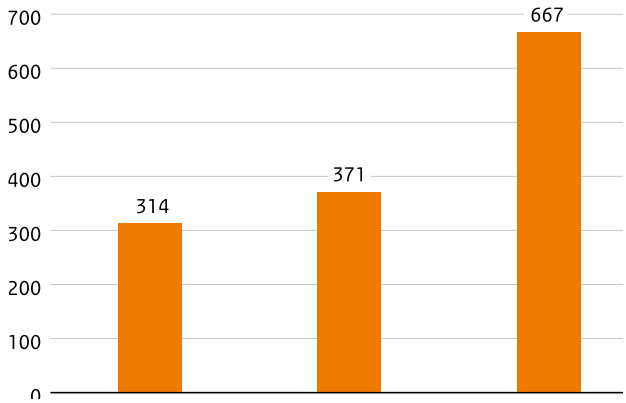
Veiligheid is randvoorwaardelijk bij de taakuitoefening van Defensie. Vanaf 2018 heeft Defensie fundamentele stappen gezet om de veiligheid te versterken. Zo verschenen het plan van aanpak 'Een veilige defensieorganisatie' en het plan van aanpak 'Versterking sociale veiligheid'. Langs de lijnen van die plannen is de veiligheidsorganisatie op elk niveau uitgebreid en is in 2022 het integriteitsbeleid verbeterd. Het doel voor Defensie op het gebied van veiligheid is het bestendigen van de gerealiseerde verbeteringen en daarop voortbouwen.

Toelichting

Een organisatie zonder risico's bestaat niet. Doordat Defensie onder hoge druk werkt in risicovolle omstandigheden, moet er binnen Defensie altijd aandacht voor veiligheid en integriteit zijn. De maatregelen die sinds 2018 zijn doorgevoerd laten verbeteringen zien. De komende jaren blijft Defensie deze ontwikkeling volgen om zeker te stellen dat hier sprake is van een trend. Het is van belang de ingezette verbeteringen te continueren. Dat is alleen mogelijk als er op alle niveaus van de organisatie voldoende aandacht voor veiligheid is, juist nu de organisatie groeit.

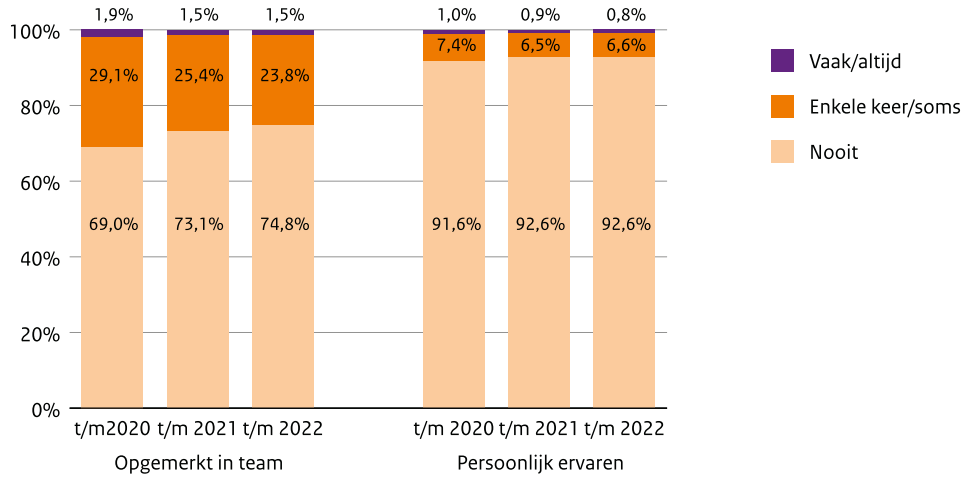
Sociale veiligheid[24]

Aantal meldingen vermoedelijk integriteitsschendingen

24 In het commissiedebat veiligheid en integriteit 20 oktober 2022 (Kamerstuk 36 200 X, nr. 19) is toegezegd om in de deze rapportage cijfers over sociale veiligheid op te nemen en te onderzoeken of deze cijfers in vergelijkend perspectief geplaatst kunnen worden (TZ202210-182). Met deze paragraaf wordt deze toezegging afgedaan.

Aantal ervaren ongewenst gedrag

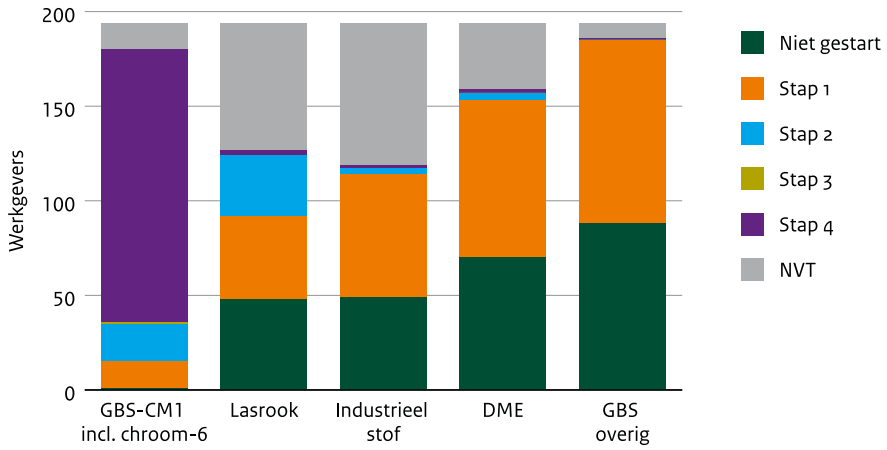
Defensie wil een inclusieve organisatie zijn, waarin elke medewerker zich veilig, gewaardeerd en gerespecteerd voelt. Om dit doel te bereiken moeten de ingezette maatregelen worden voortgezet. In deze rapportage zijn cijfers opgenomen over het aantal meldingen van vermoedelijke integriteitsschendingen en cijfers over het ervaren ongewenst gedrag.
In de grafiek op p. 62 is een toename van het aantal meldingen van vermoedelijke integriteitsschendingen te zien. Dit lijkt een positieve ontwikkeling, omdat het aangeeft dat defensiemedewerkers steeds vaker iets melden wanneer zij een (vermoeden van een) integriteitsschending meemaken. Daarnaast kan de toename worden verklaard door de nieuwe registratiesystematiek, waardoor medewerkers sinds november 2021 eenvoudiger melding kunnen doen, en het loslaten van de COVID-maatregelen in 2022 waardoor meer medewerkers vaker naar de werkplek kwamen.

Uit het structurele medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO) blijkt dat minder defensiemedewerkers ongewenst gedrag ervaren, zowel persoonlijk als binnen het team. Deze afname in de afgelopen jaren is een positieve ontwikkeling, zeker omdat het aantal meldingen van vermoedelijke integriteitsschendingen toenam.

Momenteel is het niet mogelijk om bovenstaande cijfers te vergelijken met bijvoorbeeld de Rijksoverheid. De belangrijkste reden hiervoor is dat de wijze van registratie van meldingen en casussen te verschillend is tussen de verschillende departementen. Defensie sluit via interdepartementale overlegfora aan bij Rijksbrede ontwikkelingen op dit gebied. Gezamenlijk wordt een meer uniforme werkwijze voor de registratie en verslaglegging van (vermoedelijke) integriteitsschending ontwikkeld.

Nadere inventarisatie gevaarlijke stoffen

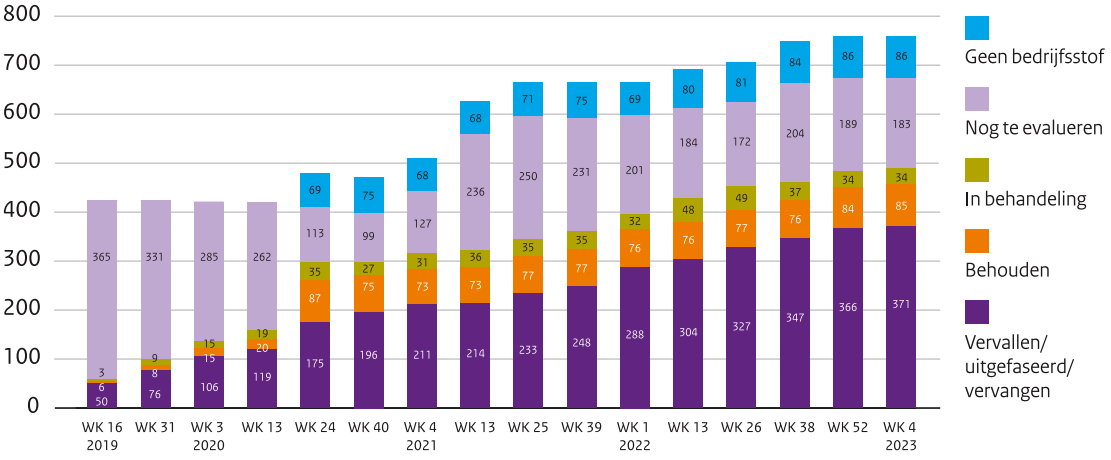
Voortgang nadere inventarisatie gevaarlijke stoffen (NIGS).

In de figuur is per soort stof de stand van zaken weergegeven voor de 194 decentrale werkgevers van Defensie. De NIGS wordt uitgevoerd conform de vier stappen van de Nederlandse Arbeidsinspectie: het inventariseren, het beoordelen, het nemen van (bron) maatregelen en tot slot de borging daarvan. Einddoel is dat voor elke stof uiteindelijk stap 4 wordt uitgevoerd, het borgen van de veiligheid in de bedrijfsvoering. DME= Dieselmotorenemissie, GBS-CM1 = Geëtiketteerde bedrijfsstoffen bewezen carcinogeen en/of mutageen.

Uit de risico-inventarisatie van Defensie blijkt dat er in het arbeidsproces zeer gevaarlijke stoffen worden gebruikt. Daarom is Defensie verplicht een Nadere Inventarisatie Gevaarlijke Stoffen (NIGS) uit te voeren. De NIGS zorgt voor een beter inzicht in mogelijke maatregelen voor een verdere bronaanpak, zoals het vervangen van kankerverwekkende en zogeheten mutagene stoffen door minder gevaarlijke stoffen. In deze rapportage zijn cijfers opgenomen over de voortgang van de NIGS in het algemeen en de voortgang van de eerste fase, de evaluatie en vervanging van CM1 bevattende stoffen, in het bijzonder.

Voortgang evaluatie en vervanging CM1 bevattende bedrijfsstoffen

Vanwege de grote hoeveelheid gevaarlijke stoffen en de verscheidenheid aan werkzaamheden is de NIGS een meerjarig traject. Dit is te zien in de figuur op p. 64, het totaal aantal stoffen neemt toe. Dit komt omdat meer stoffen worden geclassificeerd als CM1 stoffen en worden meegenomen in de evaluatie.

Meldingen bedrijfsveiligheid[25]

In 2022 zijn er in totaal 3670 meldingen bedrijfsveiligheid en bijzondere gebeurtenissen gemeld. Van deze meldingen zijn er 3477 gerelateerd aan bedrijfsveiligheid. In onderstaande tabel worden de meldingen weergegeven zoals deze zijn ingediend door de medewerkers van Defensie (geordend naar onderwerp). Het jaar 2022 laat ten opzichte van 2021 een daling van 15% t.a.v. het totaal aantal ingediende meldingen zien. De getallen in onderstaande tabel geven weer in welke gevallen de melder voor het onderwerp heeft gekozen (één melding kan dus meerdere onderwerpen bevatten).

Meldingen rondom fysieke veiligheid worden ingedeeld in onveilige situaties, incidenten en ongevallen. Melders delen hun meldingen in vijf categorieën van ernst in. Categorie 0 is de minst ernstige categorie en categorie 4 geldt voor zeer ernstige incidenten en ongevallen. De Koninklijke Luchtmacht is medio 2021 gestart met het melden van bedrijfsveiligheids-meldingen (ernstcategorie 0, 1 en 2) in het 'Safety Reporting System (SRS)'. Die meldingen komen niet in People Soft Melden Voorval (PSMV), waardoor er minder meldingen zijn aangemaakt in PSMV. Deze cijfers zijn (nog) niet meegenomen in het volgende overzicht. Door problemen met de software is nog geen uitwisseling van data mogelijk tussen PSMV en SRS.

Onderwerp[26]	Onveilige situaties[27], incidenten[28] en ongevallen[29]	Categorie[30] (aantallen)				
		0	1	2	3	4
Totaal		**2140**	**1918**	**460**	**107**	**41**
Arbeidsmiddelen	Het omgaan met gereedschappen, machines en installaties.	116	132	27	4	1
Asbest	Een (mogelijke) blootstelling aan asbest in gebouwen, materieel of op (oefen)terreinen.	28	5	0	0	2
Biologische gevaren	Een (potentiële) blootstelling aan biologische gevaren en besmetting door derden. Denk aan door dieren overdraagbare ziekten zoals ziekte van Lyme (tekenbeten), ziekmakende organismen als vectoren, besmetting door dierlijke resten en tetanus.	81	9	2	2	1

25 In 2018 is aan de Tweede Kamer toegezegd in het jaarverslag Defensie een overzicht op te nemen van het aantal en het type meldingen op het gebied van bedrijfsveiligheid. Vanaf dit jaar is dat overzicht onderdeel van de Staat van Defensie. Het overzicht is te vinden op de volgende pagina.
26 Een melding van één voorval kan meerdere onderwerpen betreffen.
27 Een situatie die zou kunnen leiden tot een incident of ongeval.
28 Een gebeurtenis die het potentieel heeft (fataal) letsel aan een persoon dan wel schade aan een zaak of het milieu te veroorzaken.
29 Een gebeurtenis die (fataal) letsel aan een persoon dan wel schade aan een zaak of het milieu veroorzaakt.
30 De ernstcategorie is afhankelijk van het persoonlijk letsel of schade aan materieel of milieu. Bij een cat 0 is er geen letsel of schade, ernstcategorie 1 licht letsel (geen ziekte verzuim) of schade (tot 50 k-euro), oplopend tot ernstcategorie 4, zwaar letsel (ziekenhuisopname langer dan 24 uur) of schade (meer dan 250 k-euro).

Ondersteunen

Onderwerp[26]	Onveilige situaties[27], incidenten[28] en ongevallen[29]	Categorie[30] (aantallen)				
		0	1	2	3	4
Brandveiligheid	Daadwerkelijke brand, (potentiële) brand, onveilige gebeurtenissen, incl. situaties met brandmeldingen .	137	59	8	3	4
Duiken	Duikarbeid en overige arbeid onder overdruk.	29	12	0	0	0
Elektrische veiligheid	Het in aanraking (kunnen) komen met (hoog) spanning in gebouwen, wapensystemen en installaties en bij en bij graafwerkzaamheden, kortsluitingen, kabelbreuken etc.	175	44	4	0	1
Infra/installaties	Gebouwen, infra-gebonden installaties (kranen, steigers, slagbomen, roldeuren etc.) en (oefen) terreinen.	188	113	21	0	2
Kleding of uitrusting	Kleding en (persoonsgebonden) uitrusting.	61	37	8	4	0
Koude/hitte/klimaat	Klimatologische omstandigheden (door weer/klimaat, maar ook door gebouw of werkplek), die (kunnen) leiden tot onderkoeling, hitteletsel, blikseminslag of verminderd presteren.	76	20	21	5	2
Laseraanstraling	Ongewenste aanstraling van luchtvaartuigen met lasers.	10	0	1	0	0
Geluid	(Mogelijke) gehoorschade. Hieronder vallen ook schades veroorzaakt door geluid aan bestaande infra en/of het milieu.	27	35	16	0	1
Gevaarlijke stoffen	De opslag/overslag van en het werken met gevaarlijke stoffen (incl. onbedoelde blootstellingen).	186	104	14	6	3
Grondgebonden wapens	Het omgaan met grondgebonden wapensystemen (diverse wiel/rups/pantservoertuigen, geleide wapens etc.).	4	12	4	1	0
Luchtvaartgerelateerd	Grond- en vliegbewegingen en bij het onderhoud van luchtvaartuigen. Hieronder vallen ook runway incursions, FOD (foreign object damage) en de omgang met UAV's.	132	23	7	0	0
Munitie	Het omgaan met munitie en springstoffen (incl. ongewenste werking, verkeerde opslag en onjuiste uitlevering) al dan niet in relatie tot het wapen(systeem.).	99	36	8	2	1
Scheepvaartgebonden	De maritieme systemen, het varen met schepen en het onderhoud daaraan.	54	56	13	6	1
Sport/fysieke training	Het beoefenen van sport en fysieke training tijdens diensturen, incl. incidenten door lichamelijke inspanningen. (v.b. initiële basistrainingen en militaire zelfverdediging)	24	132	90	13	0
Straling	Het omgaan met stralingsbronnen (zowel optisch, ioniserend als niet-ioniserend) zoals zenders, radioactieve bronnen en lasers.	14	1	0	0	0
Valschermspringen	Valscherm-/parachutespringen	2	7	4	2	0

Onderwerp[26]	Onveilige situaties[27], incidenten[28] en ongevallen[29]	Categorie[30] (aantallen)				
		0	1	2	3	4
Vervoer	Verkeer en vervoer, incl. intern transport op defensielocaties.	142	594	64	20	8
Voedsel/water-veiligheid	Het voorzien in/bereiden/nuttigen/bewaren van voedsel en drinkwater.	33	9	4	1	1
Wapens	Het omgaan met wapens zoals (ongewild) afvuren van schoten (in ontlaadbak), een ongewenste werking van een wapen/ storingen.	89	44	10	1	1
Werken op hoogte	Het werken op hoogte (op gebouwen, wapen-systemen, op klimtorens, touw- en hindernis-banen en tijdens fast-ropen, abseilen etc.	21	16	10	0	0
Overige fysiek	De fysieke gesteldheid van defensiepersoneel of ingehuurde werknemers. Hieronder vallen onwelwordingen en opnames in het ziekenhuis als gevolg van aandoeningen/ incidenten/ongevallen tijdens het uitoefenen van de dienst.	113	203	82	22	4
Overige	Die niet onder een van de overige onderwerpen kan worden vastgelegd m.u.v. Overige-Fysiek.	299	215	42	15	8

6.3 IT

Doelstelling

IT speelt een onmisbare rol binnen Defensie, van de bedrijfsvoering tot de operatie. De belangrijkste IT-opgaven voor Defensie zijn de digitale transformatie zelf, de bijbehorende organisatie- en cultuurveranderingen, en het aantrekken en behouden van specialistisch technisch personeel, vooral op de gebieden informatieveiligheid, cyber en connectiviteit.

Toelichting

De gestelde ambities in de Defensienota op het gebied van innovatie, informatiegestuurd werken, arbeidsextensief werken en samenwerking met bondgenoten zijn afhankelijk van veilige en hoogwaardige IT. Om deze ambities mogelijk te maken moet Defensie grote vernieuwingen zien te realiseren, maar tegelijkertijd ook de huidige IT blijven ondersteunen. De afgelopen jaren zijn verschillende programma's en projecten opgestart om de basis te leggen voor de digitale transformatie. De eerste resultaten zijn inmiddels zichtbaar, zoals de bouw van de datacenters van GrIT, waarmee noodzakelijke technische infrastructuur wordt gerealiseerd[31]. Een mijlpaal in 2022 is de technische conversie naar een state of the art-versie van SAP[32]. Andere voorbeelden van aanstaande transformaties zijn FOXTROT en VOSS, die een veilige en betrouwbare connectiviteit van eenheden in het veld verbeteren, en Federated Mission Networking, dat verbeterde interoperabiliteit met NAVO-bondgenoten bewerkstelligt.

De benodigde mensen om deze opgaven te realiseren zijn er onvoldoende. We onderzoeken nieuwe mogelijkheden om de capaciteit te vergroten, onder andere door meer personeel aan te nemen, maar ook door samen te werken met de markt of met bondgenoten waar dat mogelijk is.

Defensie werkt de komende tijd verder aan het realiseren van de IT-maatregelen die voortkomen uit de Defensienota. Het is het noodzakelijk om tijdens deze ontwikkelingen aandacht te blijven besteden aan het absorptievermogen van de organisatie. Bovendien moet de continuïteit van de IT-dienstverlening voor zowel hoog- als laaggerubriceerde informatiesystemen worden gewaarborgd gedurende de transformatie zodat Defensiemedewerkers op kantoor, op kazernes en tijdens inzet veilig toegang hebben tot de noodzakelijke informatie. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden onderzoeken we hoe we strategisch kunnen omgaan met de schaarse technische capaciteit en hoe we de inrichting van de IT-keten moeten verbeteren.

31 Over GrIT wordt de Tweede Kamer separaat geïnformeerd door middel van de voortgangsrapportages (VGR).
32 Die hedendaagse versie van SAP heet S/4 HANA. De overgang is uitgevoerd met een programma dat de naam Roger meekreeg.

6.4 Informatiehuishouding en transparantie

Doelstelling

Defensie moet een gezaghebbende informatiepositie hebben. Dit verbetert de wendbaarheid, commando- en bedrijfsvoering. Het programma Defensie Open op Orde (DOO) versterkt daarom in de periode 2021 t/m 2026 de informatiehuishouding en transparantie van Defensie. Het doel is om in 2027 het volwassenheidsniveau 4 te hebben bereikt. Dit draagt eveneens bij aan het Rijksbrede generieke hoofddoel: informatie is 'volledig', 'betrouwbaar' en 'duurzaam toegankelijk'.

KPI: Basis op orde – informatiehuishouding- volwassenheidsniveau (score 1-4)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Streefwaarden	2	2,5	3	3,5	4	4
Score	2,4					

Het rijksprogramma meet jaarlijks het volwassenheidsniveau van de departementale informatiehuishouding. Deze meting peilt het niveau tussen 1 en maximaal 4. Dit is een rijksbreed vastgestelde normering.

Toelichting

Defensie heeft per 1 mei 2022 de eerste fase van de Wet open overheid (Woo) geïmplementeerd en 380 medewerkers zijn getraind om de kwaliteit te verbeteren van de ambtelijke advisering in beslisnota's, die sinds Prinsjesdag openbaar worden gemaakt.

Het programma DOO heeft in 2022 belangrijke stappen gezet ten behoeve van het verhogen van het volwassenheidsniveau. Een belangrijk onderdeel hiervan is het voorbereiden van de implementatie van het nieuwe documentmanagement-systeem (DMS) DefDoc. Met DefDoc maakt Defensie informatie beter organisatiebreed beschikbaar en de besluitvorming inzichtelijker. In het kader van inzicht, overzicht en vooruitzicht omtrent missie-informatie heeft DOO specialistische zoeksoftware verworven. DOO ontwikkelt systemen en werkwijzen om zeker te stellen hoe omgegaan wordt met informatie: voor, tijdens en na missies. Dit zorgt er in de toekomst voor dat documenten beter vindbaar zijn. Ook wordt regelgeving omtrent missie-informatie geactualiseerd.

6.5 Onvolkomenheden Algemene Rekenkamer

Doelstelling

Defensie werkt aan een bedrijfsvoering die het primaire proces optimaal ondersteunt. De doelstelling is om de bedrijfsvoering te verbeteren onder meer op basis van het oordeel van de Algemene Rekenkamer (AR) en de hier uit voortvloeiende aanbevelingen. De AR signaleert in haar Verantwoordingsonderzoek (VO) 2021 onvoldoende verbeteringen in het oplossen van hardnekkige problemen in de bedrijfsvoering op het gebied van inkoopbeheer, administratie centrale en decentrale munitie, autorisatiebeheer en vastgoedmanagement.

Realisatiedata onvolkomenheden Algemene Rekenkamer

Onvolkomenheid	Gereed	Status	
	In	Maatregel in opzet	Maatregel in actie gereed
Autorisatiebeheer	2023	2023 1 (van 3) aanbevelingen al gereed	2023 1 (van 3) aanbevelingen al gereed
Vastgoedma-nagement (ernstig)	2027	2023 3 (van 5) aanbevelingen al gereed	2027 3 (van 5) aanbevelingen al gereed
Inkoopbeheer	2023	2022/2023 2 (van 3) aanbevelingen al gereed	2023 1 (van 3) aanbevelingen al gereed
Munitiebeheer	2026	2023 2 (van 5) aanbevelingen al gereed	2026 1 (van 5) aanbevelingen al gereed

Toelichting

Iedere onvolkomenheid die de AR benoemt, resulteert in aanbevelingen. We pakken al die aanbevelingen op, maar het verschilt per aanbeveling wanneer de verbeteringen gereed zijn. Bovenstaande tabel geeft slechts een beeld van het jaar waarin de laatste van de aanbevelingen in *opzet gereed* of *daadwerkelijk gereed* gemeld kan worden.

Een aanbeveling is *in opzet gereed* wanneer deze bijvoorbeeld is opgenomen in een goedgekeurd plan van aanpak of een nota. Wanneer deze vervolgens ook is ingericht als bijvoorbeeld een proces of als formulier dan is deze ook *daadwerkelijk gereed*. De AR kan in een jaar ook met nieuwe aanbevelingen komen, wat tot gevolg kan hebben dat er nieuwe acties genomen moeten worden die pas in de toekomst gereed zijn. In zulke gevallen blijft de status van de onvolkomenheid onveranderd.

Op Verantwoordingsdag 2023 publiceert de AR het verantwoordingsonderzoek over 2022. Daarin zullen naast de huidige vier onvolkomenheden ook nieuwe onvolkomenheden met bijbehorende aanbevelingen worden vastgesteld. Defensie zal hiervoor plannen van aanpak opstellen en zal deze in de volgende SVD nader toelichten.

Toelichting bij de ernstige onvolkomenheid vastgoed
In de Verantwoordingsonderzoeken 2020 en 2021 gaf de AR aan het vastgoedbeheer van Defensie het oordeel 'ernstige onvolkomenheid'. Daarom is deze hieronder uitgebreider toegelicht:

- De Rekenkamer realiseert zich dat de oplossing een meerjarige inspanning vereist, gezien de aard van de problemen. De AR heeft gekozen voor een focus op de verbeteringen die Defensie doorvoert via het Strategisch Vastgoedplan 2022[33] , dat een groot deel van de aanbevelingen adresseert.
- De AR constateert voortgang op alle aanbevelingen uit het Verantwoordingsonderzoek 2021. Defensie zet de goede stappen in het invullen van de organisatorische en financiële randvoorwaarden die nodig zijn voor de transformatie van het vastgoed.
- De jaarlijkse voortgang over het SVP, zoals beschreven in de Kamerbrief SVP 2022, zal worden opgenomen in de volgende versie van deze rapportage die met Prinsjesdag aan de Tweede Kamer toegezonden wordt.
- Achterstanden die zijn ontstaan door jarenlange bezuinigingen zijn niet op korte termijn in te lopen. Het opvolgen van de aanbevelingen betreft veelal langdurige trajecten die pas over jaren volledig zijn afgerond. Desondanks ziet ook de AR dat we duidelijke verbeteringen hebben doorgevoerd.
- Veel van de oorzaken die ten grondslag liggen aan de bevindingen van de AR worden ook bij andere hoofdstukken in deze rapportage al erkend. Denk daarbij aan tekorten in personeel, verbeteringen die nodig zijn bij vastgoed of IT. Vanuit dat perspectief zijn de knelpunten die de AR noemt bij de bedrijfsvoering, symptomatisch voor bredere problemen. Defensie erkent dat de uitdagingen op vele terreinen liggen. Daarom ondernemen we actie in de volle breedte - en boeken we vooruitgang op vele gebieden.

In de verantwoordingsonderzoeken 2020 en 2021 benoemt de AR de volgende verbeterthema's, waarin zowel Defensie als het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) een rol hebben:

- *Inzicht in de staat van het vastgoed*
  Voor een groot deel van de vastgoedinformatie is Defensie afhankelijk van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Het RVB is inmiddels begonnen met de invoering van een nieuw OnderhoudsManagement-Systeem, dat integraal inzicht geeft in de staat van het onderhoud en de naleving van wettelijke eisen van alle objecten. De verwachting is dat de gehele implementatie niet eerder dan 1 januari 2025 gereed zal zijn. In de tussentijd maakt Defensie gebruik van interim-oplossingen. Daarnaast is begonnen met het ontwikkelen van een informatieplan dat inzicht geeft dat nodig is om te kunnen sturen op portefeuille-, object- en gebouwniveau. De AR stelt vast dat de goede weg is ingezet en de eerste resultaten hiervan zichtbaar zijn.

- *Financiële dekking*
  Voor zowel instandhouding als investeringen is extra budget toegekend. Defensie heeft in samenwerking het RVB een rekenmodel opgesteld dat door een externe partij is gevalideerd. Met dat rekenmodel kunnen eventuele wijzigingen in de transformatie van het vastgoed worden doorgerekend, zodat Defensie direct kan bijsturen indien nodig. De AR constateert dat opzet, bestaan en werking voor het onderdeel financiële dekking zijn aangetoond.

33 Kamerstuk 36 124 nr. 12

Ondersteunen

- *Concreet en gedetailleerd plan gebaseerd op rekenmodel*
  De financiële kaders van het SVP zijn gebaseerd op het eerder genoemde rekenmodel. De doelen van het SVP worden in fases gerealiseerd, waarbij grote strategische stappen eerst worden gezet. Voor het SVP heeft dit geleid tot zes projecten. Door deze combinatie van een gefaseerde aanpak met concrete plannen voor de eerstkomende jaren en meerjarige doelstellingen, is het mogelijk om bestuurlijk overleg, afspraken, uitkomsten van vergunningstrajecten en de stikstofopgave te spiegelen aan doelstellingen, wat kan leiden tot aanpassingen in het plan.

De aanbeveling van de AR over het brandveilig gebruiken van de gebouwen in het VO 2021 betreft niet het vastgoedbeheer en is in het verantwoordingsonderzoek 2022 buiten beschouwen gelaten.

Afkortingen Stand van Defensie

AMDTF	Air and Missile Defence Task Force
AR	Algemene Rekenkamer
ARUMIL	Arubaanse Militairen
ASW	Anti Submarine Warfare
AV	Arbeidsvoorwaarden
BBI	Behouden, Binden en Inspireren
BNC	Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen
BP	Burgerpersoneel
CARD	Conventional Armaments Review Document
CARIB	Carabisch gebied
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CDP	Capability Development Plan
CEPS	Central Europe Pipeline System
CH-47	Boeing CH-47 Chinook
CO2	Koolstofdioxide
Co-ordinated	Annual Review on Defence (EDA)
COVM	Commissie Overleg & Voorlichting Milieu
CURMIL	Curacaose militairen
CV90	Combat Vehicle 90
D&I	Diversiteit & Inclusiviteit
DIANA	Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic, een NAVO-initiatief
DME	Dieselmotorenemissie
DMP	Defensie Materieel Proces / Defensie Materieel Projecten
DMS	Documentmanagement-systeem
DOO	Defensie Open op Orde
DPO	Defensie Projecten Overzicht
EDA	Europees Defensieagentschap
EDF	Europees Defensiefonds
eFP	enhanced Forward Presence
EFP	Enhanced Forward Presence / Europese Vredesfaciliteit
EI2	European Intervention Initiative
EOD	Explosieven opruimingsdienst
EOV	Elektronische Oorlogsvoering
EPF	Europese Vredesfaciliteit
ESSI	European Signalling System Number 1
EU	Europese Unie
EUFOR Althea	European Union Forces
EUMAM	Europese Military Assistance Mission
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
F-35	F-35 Lightning II
FOD	foreign object damage
FOXTROT	krijgsmachtsbreed programma om informatiegestuurd optreden mogelijk te maken
GO	Geoefendheid
GrIT	Programma Grensverleggende IT
HLGP	Headline Goal Process
ICC	Internationaal Strafhof
IGK	Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht
JEF	Joint Expeditionary Force
KiB	Kwaliteit in Beeld
KMAR	Koninklijke Marachaussee

KPI	Kritische Prestatie-Indicatoren
MCM	Mine Couter Measures
MINUSMA	United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali
MN AMDTF	Multi-nationale Air and Missile Defence Task Force
MP	Militair Personeel
MPCC	Militairy Planning and Conduct Capability
MQ9	MQ-9 Reaper
MRTT	Multi Role Tanker Transportvliegtuig
MTO	Medewerkerstevredenheidsonderzoek
NASAMS	Norwegian Advanced Surface to Air Missile System
NASAMS	User groups voor pantserhouwitser, luchtverdediging
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NEAW/AWACS	NAVO Early Warning capaciteit
NFM	New Force Model
NIF	NATO Innovation Fund
NIGS	Nadere Inventarisatie Gevaarlijke Stoffen
NLDTIB	Nederlandse Defensie Technologische en Industriële
NMI	NAVO Missie in Irak
NRF	NAVO-reactiemacht
NRI	NAVO Readiness Initiatief
NSPA	NATO Support and Procurement Agency
GO	Geoefendheid
NDPP	NAVO Defensie Planning Proces
DPCR	Defence Planning Capability Review
OM	Opdrachtenmatrix
OPCO	Operationeel Commando
OZBT	Onderzeeboot
PATRIOT	Phased Array Tracking Radar to Intercept On Target (raketafweersysteem)
PESCO	Permanent Structured Cooperation
PG	Personele Gereedheid
PSMV	People Soft Melden Voorval
R&T	Research & Technology
RDC	Rapid Deployment Capacity
RVB	Rijksvastgoedbedrijf
SAP	Hedendaagse versie van SAP heet S/4 HANA
SNMCMG1	Standing Nato Mine Countermeasures Group 1
SRS	Safety Reporting System
SVD	Stand van Defensie
SVP	Strategisch Vastgoedplan
UAV	Unmanned aerial system (onbemand verkennings-systeem)
VJTF	Very High Readiness Joint Task Force
VO	Verantwoordingsonderzoek
VOSS	Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem
VTE	Voltijds Equivalent
WOO	Wet open overheid

Afkortingen missies en operaties

AP	Air Policing
C-130	Lockheed C-130 Hercules
CBMI	Capacity Building Mission Iraq
EFP	Enhanced Forward Presence
EMASOH	European-Led Mission Awareness Strait of Hormuz
EU IIASON & PLANNING Cell	European Union Liason & Planning Cell
EU NAVFOR	European Union Naval Force
EUFOR	European Union Forces
EULEX	European Union Rule of Law Mission (Kosovo)
EUMAM	European Union Military Assistance Mission
EUNAVFOR	European Union Naval Force
EUTM	European Union Training Mission
FO	Forensische Opsporingscapaciteit
FSE MIRAGE	Forward Support Element Mirage
GPOI	Global Peace Operations Initiative
HQCJTF	Headquarter Combined Joint Taskforce
INTERFLEX	Trainingsprogramma
MINUSMA MALI	Mission multidimensionelle Integree des Nations Unies pour la Stabilisation au MAli
MN-AMDTF	Multi-nationale Air and Missile Defence Task Force
NIC	National Intelligence Cell/Centre
NLTC	Netherlands Liaison Team CENTCOM
NMI	Non-Maskable Interrupt
CAOC	Combined Air Operations Center (CAOC)
OHQ Rota	Operational Headquarters Rota Naval Base
OIR	Operation Inherent Resolve
QRA	Quick Reaction Alert
TF	Task Force
UNDOF	United Nations Disengagement Observer Force
UNIFIL	United Nations Interim/International Force In Lebanon
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization
USSC	United States Security Coördinator
VJTF	Very High Readiness Joint Task Force
VPD's	Vessel Protection Detachment

Voorjaar 2023